

BIBLIOMETRISKA INDIKATORER SOM MEDSKAPARE AV VERKLIGHETEN

**Hur prestationsbaserade utvärderingssystem inverkar
på samhällsvetenskapliga forskningspraktiker och
vetenskapliga kommunikation**

Johanna Tallefors

Examensarbete (30 högskolepoäng) i biblioteks- och informationsvetenskap för
masterexamen inom ABM-masterprogrammet vid Lunds universitet.

Handledare: Fredrik Åström

År: 2023

Title

Bibliometric indicators as co-creators of reality: The impact of performance-based evaluation systems on research practices and scholarly communication in the social sciences

Abstract

The scope of this master thesis is the scientific publishing in Social Science at Lund University. By combining bibliometric studies and qualitative interviews, this thesis investigates how scholars in Social Sciences at Lund University respond to performance-based evaluation. The aim is to explore how research practices, publication patterns and disciplinary norms are affected by the increased role of bibliometric measurement in research evaluation, but also how the individual scholars use bibliometric measurement to evaluate candidates for allocation of research funds and in academic appointments. The thesis is based on the theories of disciplinary differences developed by Richard Whitley and on the theories of the evaluation society by Peter Dahler-Larsen. These theories suggest a framework based on organizational and sociological perspectives that offers ways to explain differences in publication patterns in relation to disciplinary norms in the scientific fields and how they react to evaluation.

The study is based on two empirical studies of the faculty of Social Science, the faculty of Economics and the faculty of Law. A bibliometric survey of the researcher's publication patterns has been conducted, and publications that are registered in the local publication database (LUCRIS) have been analyzed. The data was combined with an empirical evaluation of qualitative interviews with senior scientists both in their role of scientist and in their role as evaluators at the Swedish Research Council and at the teacher proposal board.

Results from the bibliometric study depicts a substantial increase in publication with scientific journal articles, monographs and book chapters being the most important publishing forms. Furthermore, it demonstrates a steady increase in the proportion of international journal publications. Many respondents remarked in the interviews that publication patterns are changing towards more international publishing and increased article publishing in scientific journals, which corresponds with the analysis of the actual

publications. Overall, the respondents show great knowledge of the bibliometric indicators and how they work in relation to the fields of social science.

Keywords

Library, Information, Library and information studies, Research evaluation, Bibliometrics, Social Sciences, Research practices, Research Quality, Publication patterns, Disciplinary norms, Constitutive effects, Performance-based research funding, Academic Profession, Recruitment Processes, Candidate Evaluation, Peer Review

Förord

Jag vill framföra ett varmt tack till alla som har stöttat mig i arbetet med denna uppsats. Ett stort tack till de forskare som medverkat i mina intervjuer, som med stort engagemang bjudit på både sin tid och sina erfarenheter. Jag vill även särskilt tacka min handledare Fredrik Åström för tålmodig och konstruktiv handledning, men också för ett solitt stöd då han aldrig visat något tvivel på min förmåga att föra arbetet i hamn.

Jag kan också skatta mig lycklig för den uppmuntrande atmosfär som mina vänner och familj omgivit mig med under ett projekt som ibland tyckts sakna ände. Folke, Tage och Kerstin, mina älskade barn, har visat ett enormt tålamod och samtidigt påmint mig om att livet rymmer mer än arbete. Slutligen, mitt innerliga tack till min livskamrat Tobias som varit okuvligt positiv under arbetets med- och motgångar och bidragit med omtanke och värme under resans lopp.

Innehållsförteckning

1.	Inledning.....	7
1.1	Problemområde.....	8
1.2	Syfte och forskningsfrågor	9
1.3	Disposition.....	10
2.	Bakgrund	11
2.1	Evaluering av forskning.....	11
2.1.1	Bibliometriska modeller för evaluering av forskning.....	12
2.2	Den svenska modellen för fördelning av forskningsmedel	15
2.3	Tidigare forskning	17
3.	Teori.....	21
3.1	Vetenskapernas intellektuella och sociala organisation	21
3.2	Konstitutiva verkningar; hur indikatorer formar verkligheten	24
4.	Metod.....	28
4.1	Kvalitativa intervjuer	28
4.1.1	Urval	29
4.1.2	Genomförande	30
4.1.3	Etiska överväganden.....	30
4.2	Bibliometrisk analys	31
4.2.1	Begränsningar	31
5.	Indikatorernas återverkan på forskningen	33
5.1	Effekter av systemet eller en vidare global trend	33
5.2	Bra forskning ska löna sig	35

5.3	En styrande effekt på forskningen, eller inte?	39
5.4	Systemet lämpar sig inte för eldsjälar.....	41
5.5	Man satsar högt och jobbar sig ner	42
5.6	Det kan utarma forskningen på sikt.....	45
5.7	Uteslutande engelska	47
5.8	Ett fint prat som spelar mindre roll i realiteten.....	48
6.	Bibliometrisk data om vetenskaplig publicering	52
6.1	Ökad produktivitet.....	52
6.2	Språkfördelning	53
6.3	Val av publikationskanal	55
6.4	Språk fördelat på tidskriftsartiklar och monografier	56
6.4	Peer review	57
7.	Forskarna som medskapare av systemet.....	59
7.1	Bruket av prestationsmått vid tilldelning av forskningsmedel	59
7.1.1	Utvärdering av forskningsprojekts potential	60
7.1.2	Motstridiga attityder till ett informellt bruk av prestationsindikatorer.....	61
7.1.3	Prestationsindikatorer i strid med ett heterogent publiceringslandskap	65
7.2	Bibliometri i akademisk rekrytering.....	66
7.2.1	Plastiska riktlinjer för bedömning av vetenskapliga meriter	67
7.2.2	Mätandet som informell procedur i att skapa sig en uppfattning	68
7.2.3	Sakkunniggranskade internationella arbeten väger tyngst	70
7.2.4	Prestationsindikatorer som en hygienfaktor	71
8.	Avslutande diskussion	73
8.1	Forskarnas upplevelser av bibliometriska prestationsmått.....	73
8.3	Forskarnas bruk av prestationsmått i beslutsprocesser.....	76
8.4	Vidare forskning.....	77
9.	Referenser.....	78

1. Inledning

Samhället har under de senaste årtiondena utmärkts av ett ökat fokus på utvärdering, granskning och bedömning. Den tilltagande trenden av utvärdering går bland annat att härleda till ideologier från *New Public Management* (NPM); ett samlingsbegrepp som innefattar marknadsorienterade och resultatstyrda principer där kvantifierbara och mätbara mål står i fokus. NPM använder metoder från näringslivet i syfte att öka verkningsgraden inom delar av den offentliga sektorn. I dagens samhälle ingår huvudparten av statligt finansierade organisationer i olika utvärderingssystem och det har blivit allt viktigare att kunna redogöra för verksamhetens effektivitet och ekonomi. Systematisk utvärdering och ständig fordran på verksamhetsutveckling har kommit att tillta i alla slags statliga verksamheter vilket fått till följd att samhället idag kan kallas *gransknings- eller utvärderingssamhälle* (Power 1997; Dahler-Larsen 2011; Söderlind 2020).

Universitet och andra vetenskapliga institutioner är inte undantagna, med deras sammanlagda forskningsresultat under ständig granskning. Behovet av att kunna redovisa god effekt har stöttat tillväxten av kvantitativa mätvärden och prestationsindikatorer och rankingssystem har erhållit en allt större betydelse i organisationen av akademiskt arbete. Med betoning på ansvarsutkrävande, produktivitet och konkurrens har kvalitativa och grundligt utförda utvärderingar fått ge plats åt större och standardiserade utvärderingssystem som stödjer sig på olika kvantitativa indikatorer (Söderlind 2020; de Rijcke et al. 2016). Under de senaste åren har bibliometriska indikatorer använts i allt större utsträckning i forskningsutvärdering för att utvärdera såväl institutioner som enskilda forskare och deras praktiker. Exempel inkluderar användningen av indikatorer (ofta med utgångspunkt i antalet publikationer eller antalet citeringar) vid tilldelning av forskningsmedel, utvärdering av projektplaner, utvärdering av forskningsgruppers vetenskapliga resultat och vid tillsättning av akademisk personal. Citeringsmått är även

en av de viktigaste indikatorerna i flera av de stora internationella universitetsrankningarna (Piro & Sivertsen 2016).

Ett växande intresse för prestationsmått inom högre utbildning har resulterat i ett flertal studier som påvisat att prestationsmätning vid universiteten har fått konsekvenser för akademisk forskning. Här ämnar föreliggande studie göra ett kvalitativt bidrag. Mätbarhet är idag tätt knuten till uppfattningen om akademisk framgång och kan ha avgörande effekter på hur det akademiska arbetet organiseras och bedrivs (de Rijcke et al. 2016). Trots att det finns många värdefulla sätt på vilka prestationsindikatorer kan användas, finns det farhågor om att den ökande kvantifieringen av akademiskt arbete och spridningen av prestationsmått inom universiteten påverkar det akademiska arbetet på oönskade sätt. Detta har bidragit till en diskussion, både i den akademiska litteraturen och bland forskningsutvärderare, huruvida de bibliometriska indikatorer som används i utvärderingssystem ska användas som utvärderingsverktyg för forskning (Hammarfelt & Haddow 2018; Haddow & Hammarfelt 2019).

1.1 Problemområde

Vetenskapliga discipliner och forskningsfält skiljer sig från varandra i många avseenden, inklusive hur forskare väljer att publicera sin forskning. Till skillnad från forskningsfält inom naturvetenskap, medicin och teknik, där forskningsresultat företrädesvis publiceras i internationella tidskrifter, och i viss mån i konferensproceedings, presenteras samhällsvetenskaplig och humanistisk forskning (SSH) i ett stort antal publikationstyper. Utöver internationella tidskriftspublikationer har framför allt samhällsvetenskapliga forskare lång tradition av att redovisa sina forskningsresultat i monografier, bokkapitel, konferensbidrag, och översiktsartiklar (Hicks 2004; Hammarfelt & de Rijcke 2015; Van Leeuwen et al. 2016).

Utvärderingssystem utmärks enligt Dahler-Larsen (2012; 2014) av att standardiserade rutiner för urval och kvantifiering prioriteras på bekostnad av värden som inte överensstämmer med de allmänna måtten. Konstruktionen av internationellt jämförbara bibliometriska indikatorer fokuserar främst på forskares val av publikationstyp och antalet publikationer och citeringar i internationella (engelskspråkiga) peer review-

tidskrifter vilket således verkar problematisk för den heterogenitet av forskningspraktiker och publikationstyper som återfinns i de samhällsvetenskapliga fälten.

1.2 Syfte och forskningsfrågor

Det har ovan beskrivits hur bibliometriska indikatorer som används vid forskningsutvärdering lämpar sig sämre för samhällsvetenskaplig forskning då de samhällsvetenskapliga vetenskapsgrenarna utgör ett heterogent landskap av disciplinära normer gällande forsknings- och publiceringspraktiker. Trots den tilltagande litteraturen om prestationsbaserad forskningsutvärdering är materialet om de faktiska effekterna på forskning i en svensk kontext relativt litet. Syftet med föreliggande uppsats är följaktligen att ge en bredare insikt i hur samhällsvetenskapliga forskare påverkas av prestationsbaserad utvärdering vid fördelning av forskningsmedel och tillsättning av tjänster. Föremål för studien är forskare vid Samhällsvetenskapliga fakulteten, Juridiska fakulteten och Ekonomihögskolan vid Lunds universitet. En bibliometrisk analys av forskarnas publiceringspraktiker kombineras med kvalitativa intervjuer för att undersöka huruvida forsknings- och publiceringspraktiker påverkas av prestationsindikatorers tilltagande roll i forskningsutvärdering.

Utifrån det övergripande syftet ämnar uppsatsen besvara följande forskningsfrågor:

1. Hur upplever samhällsvetenskapliga forskare bruket av bibliometriska prestationsmått i relation till sin roll som forskare och har dessa någon inverkan på deras forskar- och publiceringspraktiker?
2. Går det att identifiera förändringar vad det gäller publiceringspraktiker i relation till prestationsbaserad resurstilldelning?
3. I vilken grad använder samhällsvetenskapliga forskare bibliometriska prestationsmått i beslutsprocesser vid tilldelning av forskningsmedel och tjänster?

1.3 Disposition

Uppsatsen är disponerad i åtta kapitel där det första introducerar den fond mot vilken uppsatsen tar spjörn samt uppsatsens syfte och forskningsfrågor. I kapitel två tecknas en bred bakgrundsbild av prestationsbaserad fördelning av medel. Här ges först en generell introduktion av hur evaluering av forskning går till följt av en beskrivning av bibliometri och dess användning vid utvärdering. Därefter presenteras ett avsnitt om prestationsbaserad fördelning av forskningsmedel samt en beskrivning av hur den nationella modellen för fördelning av statliga medel för forskning ser ut. Slutligen presenteras den tidigare forskning som varit relevant för studien. Kapitel tre introducerar uppsatsens teoretiska ramverk. Här tas utgångspunkten i Richard Whitleys (2000) teori om vetenskapernas intellektuella och sociala organisation samt Peter Dahler-Larsens (2012; 2014) begrepp *konstitutiva verkningar*. I kapitel fyra beskrivs metod och studiens empiriska material. Då studien använder sig av mixade metoder är det empiriska materialet av både kvantitativ och kvalitativ natur. Semistrukturerade intervjuer står för kvalitativa data och en bibliometrisk undersökning för den kvantitativa. Metoderna är avsedda att komplettera varandra.

Resultatredovisning och analys är uppdelad i tre empiriska kapitel där vart och ett ämnar besvara uppsatsens forskningsfrågor. Kapitel fem utgörs av resultat från intervjustudien och fokuserar på informanternas subjektiva upplevelse av prestationsbaserad utvärdering samt på vilket sätt incitament och bruket av kvantitativa indikatorer påverkar dem i val av publicerings- och forskarpraktiker. För att belysa de resultat som framkommit i föregående kapitel redovisar kapitel sex resultat av den bibliometriska undersökningen och en diskussion förs om huruvida förändringar i publiceringsmönster kan härledas till prestationsbaserad utvärdering på olika nivåer. Kapitel sju tar återigen utgångspunkt i resultat från intervjustudien, men den här gången ligger fokus på hur informanterna själva brukar kvantitativa prestationsmått vid utvärdering av kandidater för tilldelning av forskningsmedel och tillsättning av akademiska tjänster.

I kapitel åtta förs en sammanfattande diskussion där studiens slutsatser presenteras och diskuteras i relation till uppsatsens syfte och forskningsfrågor. Avslutningsvis delas tankar om en vidare utblick mot forskningsfronten.

2. Bakgrund

Följande kapitel avser presentera bakgrunden till den genomförda studien samt ge en genomgång av tidigare forskning med fokus på forskningsutvärdering och effekterna av bruket av bibliometriska prestationsmått. Först ges en kort introduktion av hur forskning utvärderas inom högre utbildning och de kvantitativa indikationer som har kommit att spela en allt större roll i evaluering. Därefter diskuteras bruket av prestationsbaserade resursfördelningsystem med fokus på den svenska fördelningsmodell som implementerades 2009 följt av hur sådana modeller används vid fördelning av medel och tjänster på fakultets- och individnivå. Avslutningsvis anges ledande forskning inom det område till vilket föreliggande uppsats önskar göra ett bidrag.

2.1 Evaluering av forskning

I dagens samhälle har utvärdering blivit en central del av hur offentliga verksamheter styrs. Akademin är inget undantag och vetenskapligt arbete som finansieras med offentliga medel har, som ovan nämnts, gjorts till föremål för utvärdering. Det bör emellertid nämnas att detta inte är något nytt fenomen utan ett förfarande som sträcker sig bakåt i tiden till mitten av 1600-talet och själva organiseringen av akademien (Gingras 2016; Söderlind 2020). Idag utsätts forskning för olika typer av utvärdering där vissa tillvägagångssätt är äldre och andra är nyare. Vid ansökan om forskningsanslag eller vid tillsättning av akademiska tjänster genomförs ofta en utvärdering där den sökandes potential utvärderas genom kollegial granskning eller utlåtande av sakkunnig, en sedan länge väl beprövad metod där forskare verksamma inom samma kunskapsområde på ett kvalitativt vis granskar och bedömer projektets vetenskapliga kvalitet, genomförbarhet och originalitet (Hammarfelt & Åström 2020; Söderlind 2020). Kollegial granskning används även vid publicering av vetenskapliga artiklar (vanligen benämnt med den engelska formuleringen peer review) för att fastställa att forskningen som presenteras i

artikeln har utförts på ett korrekt sätt, att resultaten tillför något nytt och att den är värd att publicera. Idag är det närapå ett krav att artiklar genomgått en väl utförd kollegial granskning för att forskningen som presenteras däri ska kunna erhålla en tydlig kvalitetsstämpel och trovärdighet (Haider & Åström 2014). För att bedöma vetenskaplig kvalitet i form av utfall och genomslag används i stället en efterhandsutvärdering. Efterhandsbedömningar utförs genom nationella eller lokala utvärderingssystem som vanligen involverar bibliometriska prestationsmått och syftar dels till att framlägga bevis för att forskarna bidragit med det som utlovats i projektansökan, dels till att producera information som kan användas i framtida beslutsprocesser (Hammarfelt & Åström 2020). Kollegial granskning utgör en noggrann och kvalitativ utvärdering, men processen är delvis subjektiv och framför allt tidskrävande vilket resulterar i att forskare upplåter den tid som borde gå till forskning för att i stället utföra obetalt arbete (Sugimoto & Larivière 2018). En bibliometrisk analys går å andra sidan snabbt och tillhandahåller objektiva statistiska data. Detta har fått till följd att kvantitativa metoder för att evaluera forskning har kommit att ta en allt större plats i det akademiska utvärderingslandskapet. Kapitlet som följer ämnar i första hand koncentrera sig på olika former av efterhandsutvärderingar med bibliometriska prestationsmått i fokus.

2.1.1 Bibliometriska modeller för evaluering av forskning

Etymologiskt har ordet *bibliometri* sitt ursprung i de grekiska orden *biblion* (bok) och *metron* (mått och/eller mätverktyg) och har således en benämning som tydligt beskriver dess funktion. Bibliometri är i grunden en samling kvantitativa metoder som används för att ta fram och analysera statistik om vetenskapliga publikationer som produceras av en specifik entitet (nationellt, lärosäte, institution eller individ) samt vilket genomslag forskningsresultaten erhåller i form av citeringar (Gingras 2016). Bibliometriska mått har huvudsakligen använts för globala rangordningar av universitet och högskolor samt nationella utvärderingar av institutioner, men har under senare år har blivit en integrerad del av vardagen vid många universitet. Genom kvantifierbara mått används bibliometri exempelvis för att kartlägga olika trender inom specifika vetenskapsområden samt till att mäta det egna lärosätets inverkan på dessa. Analyser genomförs ofta på uppdrag av universitetsledning eller fakultet, men bedömning av enskilda forskare, med utgångspunkt i antalet publikationer eller citeringar, har blivit allt vanligare som underlag

vid fördelning av tjänster och medel (Hammarfelt et al. 2016; Söderlind 2020). Den bredare användningen av kvantitativa indikatorer i vetenskapliga sammanhang kan i positiv bemärkelse ses som en del av övergången till ett mer öppet, ansvarsfullt och utåtriktat forskningssystem. Hur väl bibliometriska metoder fungerar för att mäta och bedöma forskningskvalitet är emellertid omdiskuterat, dels med anledning av att de vanligen använda indikatorerna inte tar hänsyn till olika vetenskapsområdets publiceringspraktiker då forskning som produceras inom humaniora och samhällsvetenskap inte är lika väl representerade i de globala citeringsdatabaserna som ofta ligger till grund vid analyser, dels då allt för stor vikt läggs vid särskilda och begränsade indikatorer såsom *Journal Impact Factor* (JIF) – ett mått som mäter tidskrifters genomsnitt eller *h-index* vilket är ett mått på den enskilda forskarens produktivitet och framgång. (Wilsdon et al. 2015).

En av de vanligaste bibliometriska indikatorerna för att mäta forskares prestation är Journal Impact Factor (JIF). Att publicera sig i en tidskrift med högt genomsnitt genererar ett högt akademiskt kapital eller status för forskaren. Journal Impact Factor är utan tvekan den mest kända och inflytelserika bibliometriska indikatorn på tidskriftsnivå, men också den mest omdebatterade. Kortfattat är JIF ett sätt att rangordna vetenskapliga tidskrifter utifrån hur ofta deras artiklar citeras. Indikatorn introducerades av lingvisten och informationsvetaren Eugene Garfield så tidigt som 1963 och utvecklades ursprungligen för att bistå bibliotekarier i deras arbete med indexering och inköpsbeslut rörande bibliotekens tidskriftssamlingar (McKiernan et al. 2019). En tidskrifts genomsnittsfaktor mäts och uppdateras på årlig basis och beräknas genom sammanläggandet av citeringar under det givna året till de artiklar (inklusive forskningsöversikter) som publicerats i tidskriften under de två föregående åren. Summan av citeringarna divideras sedan med antalet publicerade artiklar under samma år; en tidskrift med JIF på fem har under innevarande år således ett genomsnitt på fem citeringar per artikel publicerad de två föregående åren (Sugimoto & Larivière 2018). Garfield gjorde från början klart att indikatorn ej lämpade sig för annat än rangordning och utvärdering av vetenskapliga tidskrifter (Garfield 1963) och de senaste decennierna har kantats av diskussioner och välgrundade dokumentationer om måttets begränsningar (McKiernan et al. 2019; Sugimoto & Larivière 2018; Wilsdon et al. 2015; Braun 2007; Seglen 1997). Kritik som framförts mot indikatorn är dels att den inte alltid mäter det som avses vid forskningsutvärdering (den individuella forskarens prestation), dels att den inte fungerar

lika väl för ämnen inom humaniora och samhällsvetenskap som innehåller discipliner med smala ämnen som publicerar sig i mindre tidskrifter eller kvalitativ forskning med långsam citeringsfrekvens (Hicks et al. 2015; Gingras 2016). Trots detta har JIF fortsatt att vinna gehör och dess användning har med tiden utökats till att inbegripa rangordning och utvärdering av exempelvis länder och institutioner, men även av forskargrupper och individer (Braun 2007).

Ett vanligt mått på den enskilda forskarens produktivitet är att mäta antal publikationer medan akademiskt genomslag mäts genom antalet citeringar. H-index är en väl etablerad bibliometrisk indikator som används i stor utsträckning i vetenskapliga sammanhang. Enkelt uttryckt så kombinerar h-index ett mått på forskares produktivitet och genomslag genom att mäta både antal publikationer och citeringar av dessa i en enda indikator (Fraumann & Mutz 2020). Indikatorn introducerades år 2005 av den amerikanska fysikern Jorge E. Hirsch och var tänkt som ett verktyg vid individuell forskningsutvärdering i opposition mot bruket av indikatorn på produktivitet som enbart mäter en forskares antal publicerade artiklar och inte tar hänsyn till artiklarnas kvalitet (Hirsch 2005; Gingras 2016; Sugimoto & Larivière 2018). Grundtanken är att en forskares publikationer sorteras i fallande ordning utifrån citeringsgrad, h-index motsvarar skärningspunkten där antalet citeringar är lika med eller fler än antalet publikationer (Fraumann & Mutz 2020). Hypotetiskt innebär det att en forskare som publicerat 20 artiklar varav varje artikel har citerats minst 10 gånger har ett h-index på 10. För att höja sitt h-index till 11 krävs således att 11 av de 20 publikationerna citeras 11 gånger vardera; antal citeringar till artikeln med högst citeringsgrad har därmed ingen betydelse. Indikatorn har till följd av sin enkelhet fått stor spridning som kvalitetsmått, men har också fått ta emot omfattande kritik med anledning av dito. Kritiken utgörs såväl av uppfattningen att indikatorn inte tar hänsyn till olika forskningsfälts skilda publiceringspraktiker, som av dess förmåga att generera nyckfulla resultat. Exempelvis kan en forskare som har publicerat tre artiklar endast uppnå ett h-index på 3 även om samtliga artiklar blivit citerade över 100 gånger medan en forskare som under samma period har publicerat 10 artiklar som citerats 10 gånger vardera erhåller ett h-index på 10 (Gingras 2016). För att motverka några av dess specifika brister har det utvecklats ett flertal varianter av h-index, ingen av dessa har dock fått lika stort genomslag. Sina begränsningar till trots fortsätter indikatorn att brukas flitigt och i citeringsdatabaser som *Web of Science*, *Scopus* och *Google Scholar* är h-index framträdande placerat på samtliga

forskarprofiler, indikatorns tillämpningsområde har även utökats till att innefatta även tidskrifter och forskargrupper (Fraumann & Mutz 2020; Sugimoto & Larivière 2018).

Det ökade bruket av bibliometriska metoder vid forskningsutvärdering har åtföljts av flera organiserade motreaktioner på både institutionell och politisk nivå. Först ut var *The San Francisco Declaration on Research Assessment* (DORA), ett världsomfattande uppdrag med ursprung 2012 i opposition mot tillämpningen av tidskriftsbaserade indikatorer vid bedömning av enskilda forskares prestationer vid meritering eller vid fördelning av medel och tjänster (Wilsdon et al. 2015). Deklarationen har i dagsläget underskrifter från 19 100 individer och 2 542 organisationer i 158 länder världen över (DORA 2022). Vikten av att använda indikatorer på ett ansvarsfullt sätt betonas även i det uppmärksammade *Leiden Manifesto for Research Metrics* från 2015 där fem forskare tagit fram tio principer för att vägleda forskningsutvärdering med syftet att undvika att de mått som utformats för att höja den vetenskapliga kvaliteten tvärtom skadar det vetenskapliga systemet (Hicks et al. 2015). Samma år initierade det brittiska forskningsrådet *Higher Education Funding Council for England* (HEFCE) en genomgripande sammanfattning av de återverkningar som bruket av kvantitativa mått och bristfälliga indikatorer fått på både vetenskapen och den enskilda forskaren. Resultatet publicerades i rapporten *The Metric Tide: Report of the Independent Review of the Role of Metrics in Research Assessment and Management* tillsammans med 20 rekommendationer för forskningsutvärdering (Wilsdon et al. 2015). Gemensamt för initiativen är ståndpunkten att vetenskaplig forskning är mångfacetterad och bör mätas noggrant och utvärderas klokt. De kvantitativa mätmetoderna som idag tagit allt större plats vid utvärdering kan därmed fungera som stöd för, men inte ersätta, mer kvalitativa granskningar (Sugimoto & Larivière 2018; Wilsdon et al. 2015).

2.2 Den svenska modellen för fördelning av forskningsmedel

Befintlig svensk modell för fördelning av statliga medel för forskning och utbildning på forskarnivå infördes år 2009. Modellen grundar sig delvis på forskningsprestationer och använder två indikationer vid fördelning av medel: en bibliometrisk indikator som mäter produktivitet i form av antal publikationer och genomslag i form av antal citeringar, samt en indikator baserad på mängden externa medel som förvärvats av det enskilda lärosätet (Prop. 2008/09:50 2008; Hammarfelt et al. 2016). Vid implementeringen av

fördelningsmodellen konkurrensutsattes ursprungligen 10 procent av de årligen tilldelade medlen, något som ökade till 20 procent i 2014 års budget (Prop. 2013/14:1 2013; Nelhans & Eklund 2015). Tanken bakom fördelningsmodellen var dels att generera en incitamentsstruktur som skulle bidra till att höja den vetenskapliga kvaliteten på svensk forskning för att på så vis göra den mer konkurrenskraftig i internationella sammanhang, dels att öka andelen internationella tidskriftsartiklar (SOU 2007:81; Hammarfelt et al. 2016).

Införandet av den svenska resursfördelningsmodellen väckte genast diskussion kring incitamentens påverkan på forskares beteende och publikationstakt då de bibliometriska indikationerna visade sig vara problematiska av den anledning att de ej tar hänsyn till olika forskningsfälts publikations- och citeringspraktiker (Hammarfelt et al. 2016). Systemet använder citeringsdata från Web of Science, en tvärvetenskaplig plattform som via betald åtkomst ger tillgång till flera databaser och som innehåller referenser från över 12 000 vetenskapliga tidskrifter samt information om citeringar och referenser mellan artiklarna. Vetenskapsområden som naturvetenskap, medicin och teknik visade sig premieras av modellen då indikatorn för produktivitet och genomslag rimmar väl med de publiceringspraktiker som finns inom dessa områden medan humaniora och samhällsvetenskap presterade dåligt utifrån ovan nämnda bibliometriska mått (Nelhans & Eklund 2015; Hammarfelt et al. 2016).

Oavsett den kritik som fördes fram mot resursfördelningsmodellen valde den svenska regeringen att behålla modellen, om än med två modifieringar där framställda data normaliseras och justeras genom olika åtgärder för att kunna tillämpas över vetenskapsområden och discipliner. Inom humaniora saknades tillräckligt underlag i citeringsindex vilket medförde att området tilldelades en fältnormaliserad citeringsgrad på 1, citeringarna inom dessa ämnen räknas således inte med i modellens bibliometriska prestationsmått (Nelhans & Eklund 2015). Vidare viktades indikatorvärdena från den prestationsbaserade delen av modellen utifrån respektive vetenskapsområdes publikations- och citeringspraktiker samt förutsättningar att erhålla externa medel. Då det saknades statistiskt underlag för såväl indikatorn som mäter publikationer och citeringar som för indikatorn för erhållna externa medel valdes en inom svensk forskningspolitik vedertagen uppsättning variabler där indikatorvärdena inom medicin och teknik multipliceras med 1.0, (neutral), naturvetenskap med 1.5, samhällsvetenskap och humaniora med 2.0 och övriga områden med 1.1 (Prop. 2008/09:50 2008).

Fältavgränsningen visade sig emellertid relativt snart vara godtycklig dels då ofta citerade artiklar kunde ge hög avkastning i form av forskningsmedel, dels då en ökad publikationstakt inom humaniora och samhällsvetenskap inte premierades eftersom forskare inom dessa fält främst meriterade sig genom författandet av monografier och bokkapitel i antologier snarare än genom internationella tidskriftsartiklar, något som inte gav utslag i fördelningsmodellen (SOU 2007:81; Sandström & Sandström 2009; Nelhans & Eklund 2015; Hammarfelt et al. 2016).

2.3 Tidigare forskning

Även om det är svårt att direkt påvisa i vilken grad prestationsbaserade utvärderingssystem återspeglas i akademisk forskning så har det under de senaste decennierna genomförts åtskilliga studier som undersöker huruvida märkbara förändringar i forskares publiceringspraktiker och val av forskningsområde går att härleda till implementeringen av prestationsbaserade resursfördelningsmodeller på olika nivåer. Då det av förklarliga skäl inte finns rum för en fullständig genomgång av litteraturen presenteras i det följande ett urval av dessa studier. Urvalet är baserat på studiernas genomslag i den vetenskapliga debatten samt i vilken utsträckning studierna inverkat på föreliggande uppsats. För en mer detaljerad beskrivning se Aksnes et al. (2019); de Rijcke et al. (2016); Wilsdon et al. (2015).

Hammarfelt har tillsammans med de Rijcke (2015) genomfört en studie i vilken de undersökt hur införandet av prestationsbaserade resursfördelningsmodeller påverkat forskare på individnivå vid historisk-filosofiska fakulteten i Uppsala. Undersökningen bygger på bibliometriska data över publikationer vid fakulteten mellan 2006 och 2013 eftersom det inom denna tidsram infördes två prestationsbaserade utvärderingssystem: den svenska modellen för fördelning av medel som infördes nationellt 2009 samt en fördelningsmodell baserad på prestationsmått som implementerades vid Uppsala universitet 2011. Den bibliometriska data som användes i studien hämtades från lärosätets lokala publiceringsdatabas vilket möjliggjorde en mer allomfattande analys eftersom den utöver engelskspråkiga tidskriftsartiklar även inrymmer andra publikationstyper samt publikationer på svenska (se även Kyvik 2003; Engels et al. 2012; Ossenblock et al. 2012; Ossenblock 2016). Författarna påvisar bland annat att antalet engelskspråkiga

tidskriftsartiklar ökade under den undersökta perioden, men även att andelen publikationer som var sakkunniggranskade närapå fördubblades under samma period, båda resultaten låg helt i linje med de incitament som inbegreps av de undersökta fördelningsmodellerna. För att ge en fördjupad studie av hur bibliometrisk utvärdering påverkar den enskilde forskaren kompletterades bibliometriska data av en enkätundersökning angående befintliga publiceringspraktiker och förekommande förändringar av dessa. Av svaren framgick att forskarna var medvetna om humanioras utveckling mot fler engelskspråkiga tidskriftsartiklar och vissa ansåg att en orientering mot ett mer internationellt sammanhang främjade forskningen inom humaniora som vetenskapsfält, medan andra påtalade att de upplevde att de kvantitativa indikatorerna i de införda fördelningsmodellerna gick emot fakultetens disciplinära normer.

Hammarfelt och Haddow (2018) har genomfört en enkätundersökning av hur forskare verksamma inom humaniora i Sverige och Australien använder sig av prestationsindikatorer. Studiens koncentrerar sig på forskarnas val av publikationstyp samt på deras kunskap om olika bibliometriska verktyg och hur dessa används. Studiens resultat visar att omkring en tredjedel av de tillfrågade forskarna använde sig av bibliometriska indikatorer. 62 % av de australiensiska forskarna använder sig av prestationsindikatorer vilket kan jämföras med 14 % av de svenska forskarna. Hammarfelt och Haddow fann även att seniora forskare i lägre utsträckning använder sig av indikatorer än de juniora.

Haddow och Hammarfelt (2019) har även genomfört en liknande studie som den ovan beskrivna, denna gång med samhällsvetenskapliga forskare i fokus. Även här pekar resultatet på att australiensiska forskare i allt högre utsträckning än svenska forskare använder sig av bibliometriska prestationsindikatorer. Det visar sig även att samhällsvetenskapliga forskare har en ambivalent hållning till bruket av bibliometriska mått vid forskningsutvärdering där vissa forskare uttrycker en önskan om ett ökat bruk av indikatorer medan andra känner stor misstro till måtten.

I litteraturen som berör användningen av bibliometriska mått vid rekryteringsprocesser och i utvärdering av enskilda forskare uttrycks ofta en oro för eskalerande användning av mätvärden då dessa är utformade efter disciplinära normer som återfinns i starka homogena vetenskaper vilket gör dem mindre lämpade för vetenskapliga fält som har en heterogenitet gällande forskar- och publiceringspraktiker. Majoriteten av dessa studier

fokuserar på *att* bibliometriska mått används i utvärderingsprocesser snarare än i *vilken utsträckning*. Bristen på empiriska studier i ämnet kan bero på den sekretess som omger rekryteringsprocesser och därmed en otillgänglighet av data. Det finns dock undantag:

Björn Hammarfelt och Alex Rushforth (2017) har studerat hur bibliometriska mått nyttjas vid utvärdering av enskilda forskare då de undersökt i vilken grad sakkunniga använder indikatorer och tidskriftsrankningar vid utvärdering av kandidater för lektorat och professurer inom biomedicin och nationalekonomi vid fyra svenska universitet. Resultatet av undersökningen visar att långt ifrån alla sakkunniga tittar på bibliometriska mått vid tjänstetillsättningar, däremot presenteras ofta den sökandes citeringsdata eller genomslag utan någon djupare motivering. Detta åskådliggör hur prestationsindikatorer likväl integreras i disciplinära normer och värderingspraktiker (Hammarfelt & Rushforth 2017).

Ingvild Reymert (2021) har genomfört en undersökning med fokus på användningen av bibliometriska mått vid rekrytering av professorer till akademiska positioner. Studien bygger på unika data från konfidentiella rapporter med kandidatutvärderingar inom ekonomi, sociologi, fysik och informatik vid universitet i Oslo mellan 2000 och 2017. Tillgången till ett sådant rikt material gjorde det möjligt att utforska den interna dynamiken i rekryteringsprocesserna samt utreda hur bibliometriska mätvärden användes i förhållande till andra bedömningskriterier. I motsats till den litteratur som tyder på en intensifiering av mätvärden fann Reymert att dessa mätvärden sällan var de mest framträdande kriterierna vid kandidatutvärderingar. Däremot påträffades stabila bedömningsmetoder där mätvärden främst användes som screeningverktyg för att minska antalet kvalificerade kandidater eller som komplement till och inte som ersättning för peer review. Användningen av bibliometriska mått visade sig dessutom vara starkt beroende av de disciplinära normer som fanns inom fälten; mjuka fält använde sig i lägre grad av mått vid kandidatutvärderingar medan hårda vetenskaper tillämpade mått som i regel motsvarade deras egen utvärderingskultur (Reymert 2021).

I Sverige har Kungliga biblioteket genomfört flera utredningar om öppen tillgång till vetenskapliga publikationer. I relation till en av dessa utredningar har Erik Joelsson, Gustaf Nelhans och Claes-Fredrik Helgesson (2020) genomfört en studie som undersöker hur frågor om publiceringskanaler och öppen tillgång hanteras i meritvärdering på olika lärosäten och inom olika discipliner. Den bakomliggande orsaken till utredningen är indikationerna på att prestationsbaserad utvärdering och procedurer för meritering kan

påverka hur forskare väljer att publicera sin forskning. Studien lägger ett särskilt fokus på hur publikationer värderas vid tjänstetillsättning och i synnerhet befordran till docent. Sammanfattningsvis uppvisar resultatet stora skillnader i hur publiceringsmeriter värderas inom olika vetenskapsområden. Studien pekar på att både val av publiceringskanal och publikationernas genomslag ges stor plats inom naturvetenskap, medicin och teknik där värdering av den sökandes kompetens och kvalitet på publiceringskanal står i omedelbar anslutning till varandra. Inom de samhällsvetenskapliga ämnena bedöms i stället den sökandes kompetens separat från vilken kanal denne valt att publicera sin forskning i, publikationernas genomslag i form av antal citeringar diskuteras enbart undantagsvis. Författarna upplever slutligen att incitamenten för forskare att publicera sin forskning i tidskrifter som med öppen tillgång är svaga och att forskarnas karriärsutveckling snarare styrs av ett utvärderings- och meriteringsmaskineri som yrkar på att de ska publicera sig i välrenommerade internationella tidskrifter, vilka i de flesta fall inte erhåller öppen tillgång (Joelsson et al. 2020).

Det har också blivit allt vanligare för regeringar att införa speciella incitament för att stimulera det som inom vetenskapspolitiken kallas för vetenskaplig excellens. Incitamenten inbegriper ofta en konkurrenskraftig projektfinansiering som fördelas med betoning på den sökandes enastående kvalitet och prestation. Denna typ av finansiering kallas för spetsfinansiering eller excellensfinansiering och existerar i synnerhet för att främja internationell konkurrenskraftig och banbrytande forskning (Cremonini et al. 2017). Vilka konsekvenser som prestationsbaserad excellensfinansiering har för akademisk forskning i realiteten har undersökts i en studie av Wout Scholten et al. (2021). Baserat på djupgående fallstudier inom fyra disciplinområden undersökte gruppen vilka organisatoriska och epistemologiska effekter de kunde upptäcka i anslutning till excellensfinansiering. Sammanfattningsvis kunde studien påvisa hur samtliga forskargrupper som undersökts i fallstudien använde sig av dedikerade strategier för att maximera sina chanser att förvärva excellensfinansiering, något de kallar *strategisk förväntan* (Scholten et al 2021; se även Müller 2014; Franssen & De Rijcke 2019).

3. Teori

I kapitlet nedan presenteras de teoribildningar som utgör studiens teoretiska ramverk. Eftersom studiens empiriska material är av både kvalitativ och kvantitativ natur ämnar analysen ta spjörn mot två olika teoribildningar.

3.1 Vetenskapernas intellektuella och sociala organisation

Den brittiske sociologen Richard Whitley presenterar i sin bok *The Intellectual and Social Organization of the Sciences* (2000) en av de två teoribildningar som kommer används i föreliggande analys. Whitleys teori bygger på ett organisationsledningsperspektiv och kommer användas i syfte att jämföra, beskriva och förklara de disciplinära skillnader som förekommer inom vetenskaplig kommunikation samt för att klarlägga varför publiceringsmönster varierar inom olika vetenskapliga fält.

Whitley (2000) gör i sin bok gällande att dikotomin mellan grundforskning och tillämpad forskning är förlegad då den bortser från den organisatoriska mångfald som utmärker produktionen av vetenskap. Han frågar sig om man alls kan tala om den vetenskapliga kunskapsproduktionen i allmänhet då olika vetenskapliga fält bedriver olika typer av forskning. Whitley menar i stället att det går att beskriva vetenskapliga fält och kunskapsproduktion med utgångspunkt i hur de organiserar sitt arbete. Genom att lyfta fram de olika vetenskapsfältens organisatoriska olikheter klarlägger Whitleys teori nya perspektiv på hur deras förändring och utveckling bör förstås.

Whitleys teori vilar på två aspekter, graden av ömsesidigt beroende mellan forskare och graden av osäkerhet kring uppgiften. *Graden av ömsesidigt beroende* är ett koncept som hänvisar till i vilken utsträckning forskare inom ett vetenskapligt fält är beroende av att konkurrera och samarbeta med en grupp kollegor eller andra forskare för att vinna anseende och få tillgång till forskningsmedel. Ur detta ömsesidiga beroende samläggs

sedan två parallella former: funktionellt beroende och strategiskt beroende. *Funktionellt beroende* avser i vilken utsträckning forskningsresultat måste överensstämma med det vetenskapliga fältets etablerade normer gällande exempelvis forskningsmetoder, teknologier eller hur data definieras. Ett starkt funktionellt beroende står att finna inom områden där forskningsresultat är väl samordnade och där bidrag till fältet förlitar sig på liknande tekniker, metoder och material. Whitley (2000) exemplifierar starkt funktionellt beroende med fält som medicin, biologi och andra grenar av naturvetenskaperna då det inom dessa områden är praxis att forskare utgår från och bygger vidare på redan existerande studier. Inom områden där det funktionella beroendet är svagt är tillvägagångssätten mindre standardiserade; forskningsfrågorna får lov att vara breda eller flytande och metoderna många. Forskare inom vetenskapliga fält med svagt funktionellt beroende känner vanligen ett mindre behov av att övertyga sina kollegor om överlägsenheten i det egna tillvägagångssättet. Exempel på vetenskapliga fält med svagt funktionellt beroende är de mjuka vetenskapsområden som återfinns inom humaniora och delar av samhällsvetenskaperna där forskningens kvalitet eller relevans inte bygger på strikt enhetliga metoder eller synsätt. Med *strategiskt beroende* hänvisar Whitley (2000) till en mer politisk aspekt: hur pass strikta ramar ett vetenskapligt fält har i fråga om tilldelning av forskningsmedel, utformande av forskningsmål och organiserandet av projekt. Sammantaget avser det strategiska beroendet i vilken grad forskare måste övertyga kollegor om vikten av deras forskningsproblem och i vilken utsträckning de måste samordna sina forskningsstrategier för att visa att deras forskning är relevant och av betydelse för de kollektiva målen. Inom områden med ett starkt strategiskt beroende måste forskare i hög grad kunna argumentera för sin sak om dennes forskning avviker från fältets normer kring kunskapsproduktion medan forskare inom områden med svagt strategiskt beroende har en större frihet gällande utformning av forskningsfrågor och val av metod. Whitley (2000) hänvisar till fysik som ett fält där både funktionellt och strategiskt beroende är starkt då det inom fältet finns en tydlig hierarki där olika typer av forskning skiljer sig i prestige. Vetenskapliga fält där både funktionellt och strategiskt beroende är svagt återfinns företrädesvis inom humaniora och samhällsvetenskap där forskningsfronten är mer heterogen och forskare har en större autonomi vilket ger till följd att de konkurrerar mindre om rykte och resurser. Kemi är ett fält där det funktionella beroendet är starkt medan graden av strategiskt beroende är svag; tillvägagångssätten är standardiserade medan underdisciplinerna äger en större självständighet vilket leder till lägre konkurrens inom fältet. Whitley (2000) nämner slutligen vissa mjuka

vetenskapsområden (såsom psykologi, filosofi och litteraturvetenskap) som exempel på fält där det funktionella beroendet är svagt men det strategiska beroendet är starkt. Inom dessa områden konkurrerar forskare om rangordningen av problem och tillvägagångssätt samt deras egen forsknings relevans för kollektiva mål.

En kontextuell faktor som påverkar graden av ömsesidigt beroende inom ett fält är den läsekrets till vilken forskare ämnar nå ut med sina forskningsresultat. Vetenskapliga fält som riktar sig mot en likartad och standardiserad publik har generellt ett starkt funktionellt och strategiskt beroende medan motsatsen går att finna inom de områden som har en varierad publik eller flera lika viktiga målgrupper. Fält inom humaniora och samhällsvetenskap har exempelvis en lång tradition av att vända sig mot allmänheten i olika former – den så kallade tredje uppgiften. Whitley (2000) menar att det medfört att dessa fält bibehållit ett allmänt språkbruk och friare tillvägagångssätt i sin forskningsproduktion medan ämnen med en hög grad av ömsesidigt beroende som riktar sig mot en smalare publik har utvecklat ett specialiserat språk och standardiserade forskningsmetoder.

Som ett supplement till graden av ömsesidigt beroende introducerar Whitley (2000) konceptet *graden av osäkerhet kring uppgiften*. Konceptet hänvisar till graden av paradigmatisks konsensus; i vilken utsträckning arbetsprocedurer, definitioner av problem och teoretiska mål erkänns och accepteras av forskare som är verksamma inom fältet samt i vilken utsträckning nya rön måste passa med den befintliga kunskapsbasen. Likt graden av ömsesidiga beroendet som beskrivs ovan kan graden av osäkerhet kring uppgiften delas upp i två delar: teknisk osäkerhet kring uppgiften och strategisk osäkerhet kring uppgiften. *Teknisk osäkerhet* fokuserar framför allt på i vilken utsträckning ett vetenskapligt fält har etablerade arbetsmetoder som producerar tillförlitliga resultat. Vetenskapliga fält med låg grad av teknisk osäkerhet (såsom fysik och kemi) har i regel standardiserade tillvägagångssätt med väletablerade metoder vilket medför att resultaten blir enkla att förutspå, återskapa och utvärdera. För fält med hög teknisk osäkerhet (ofta mjuka vetenskapsområden) gäller motsatsen; de tekniska tillvägagångssätten är flytande och det finns ett flertal metoder att nyttja vilket har till följd att resultaten blir mångtydiga och ofta föremål för en mängd olika tolkningar. Enligt Whitley (2000) karaktäriseras fält med låg teknisk osäkerhet av att utvärdering av det vetenskapliga arbetet löper på oproblematisks då det är möjligt att tillämpa jämförande system på fält med konventionella och standardiserade tillvägagångssätt och metoder. Är däremot den

tekniska osäkerheten hög finns risk att utvärderingssystem inte klarar av att precisera vad resultaten av forskningen visar på, Whitley (2000) poängterar att utvärderande system i sådana fall bör anpassas och justeras för att passa det enskilda fältets procedurer. *Strategisk osäkerhet* avser graden av osäkerhet kring intellektuella prioriteringar och vikten av forskningens riktning. Inom områden där den strategiska osäkerheten är låg har forskningen en mer kumulativ karaktär och det finns inom fältet en samlad uppfattning om forskningens mål och vilka frågor som är relevanta. Vetenskapliga fält där den strategiska osäkerheten är hög karakteriseras i sin tur av att forskningen är mer komplementär i sin karaktär, fältet saknar etablerade prioriteringar eller mål för forskningen och det finns en bristande konsensus kring vad som är de centrala forskningsfrågorna, något som i sin tur kan leda till att målen kommer i konflikt med varandra. Forskare verksamma inom fält med låg grad av osäkerhet kring uppgiften riktar sig i det närmaste uteslutande till forskare inom det egna fältet eller angränsande forskningsområden medan forskare i det inre av fält med hög grad av osäkerhet kring uppgiften behöver förankra sina resultat hos publikationer utanför det vetenskapliga kunskapsområdet.

Whitleys (2000) två aspekter, graden av ömsesidigt beroende mellan forskare och graden av osäkerhet kring uppgiften, möjliggör en mångfacetterad syn på vetenskapliga fält. Graden av funktionellt beroende och graden av teknisk osäkerhet kring uppgiften handlar om vetenskapliga fälts metoder och tillvägagångssätt och graden av strategiskt beroende tillsammans med graden av strategisk osäkerhet redogör för vad ett vetenskapligt fält vill uppnå och prestera. Begreppen flyter förvisso in i varandra men syftar till att förklara en generaliserad bild av kunskapsproduktion samt visa på att vetenskaplig kommunikation inte är så homogen som den ofta framställs.

3.2 Konstitutiva verkningar; hur indikatorer formar verkligheten

Med avsikt att ge en djupare förståelse för på vilket sätt prestationsbaserade indikatorer och utvärdering av forskning påverkar den vetenskapliga kulturen används den danske statsvetaren Peter Dahler-Larsens (2012; 2014) begrepp *konstitutiva verkningar*, sammandraget går det ut på att indikatorer och utvärderingssystem bidrar till att definiera den sociala verklighet de är en del av (Dahler-Larsen 2012).

Dahler-Larsens begrepp har sin teoretiska utgångspunkt i att vår samtid numera utgörs av ett gransknings- eller utvärderingssamhälle där professionellt arbete och offentliga institutioner återkommande görs till föremål för olika typer av kvalitetsbedömningar och utvärderingar (Dahler-Larsen 2011; se även Power 1997; Lindgren 2014). Ett ökat fokus på mätbarhet har medfört att kvalitativa utvärderingar har fått ge plats åt större standardiserade utvärderingssystem, vilka Dahler-Larsen liknar vid utvärderingsmaskiner som kontrollerar både processer och resultat (Dahler-Larsen 2011; 2012). Institutionaliseringsen av utvärdering går att härleda till *New Public Management* (NPM); ett samlingsbegrepp som innefattar marknadsorienterade och resultatstyrda principer där kvantifierbara och mätbara mål står i fokus.

Evaluation machines are mandatory procedures for automated and detailed surveillance that give an overview of organizational activities by means of documentation and intense data concentration.

Dahler-Larsen 2011, s. 176

Bilden av ett utvärderingsmaskineri är influerad av Frans Leeuw och Jan-Eric Furubos (2008) fyra definitioner av vad som kännetecknar ett utvärderingssystem: För det första måste ett utvärderingssystem ha en viss beständighet; det måste vara närvarande under en längre tid och inte uppkomma sporadiskt eller som en engångsföreteelse. För det andra ska utvärdering vara inbäddad i och utföras av organisationer; det är organisationen som står som ansvarig för utvärderingen, inte enskilda utvärderare. Ett tredje kriterium är att aktörerna inom ett visst utvärderingssystem har en inbördes uppfattning om det epistemologiska perspektiv som är inneboende i systemet; hur data produceras, vilken typ av data som produceras och i vilket syfte. Ett sista kriterium är att fokus ska ligga på vad utvärderingen är avsedd att användas till; information från ett utvärderingssystem ska vara (institutionellt) kopplad till en besluts- och implementeringsprocess (Dahler-Larsen 2011; se även Leeuw & Furubos 2008; Denvall & Nordesjö 2021).

Ett konkret exempel på det som Dahler-Larsen definierar som en utvärderingsmaskin står att finna i de prestationsbaserade utvärderingssystem som används vid evaluering av forskning: De produceras regelbundet och beskriver institutioners eller enskilda forskares praktiker. Utvärderingen stöder sig på prestationsbaserade indikatorer utvalda av den ansvariga organisationen. Indikatorerna underlättar omvandlingen av stora mängder data till statistiska underlag (likt när alla publikationer från ett universitet under ett år uttrycks

i en enda siffra). Det finns även en samfällid uppfattning om vad för slags data som ligger till grund för evaluering och på vilket sätt den framställs. Vidare menar Dahler-Larsen att förändrade praktiker på både organisations- och individnivå kan härledas till förändringar i systemets prestationsbaserade indikatorer, i synnerhet då utvärdering inom akademien vanligtvis är kopplade till någon typ av ekonomisk incitamentstruktur (Dahler-Larsen 2011).

Som nämnt ovan kan utvärderingar påverka eller leda till olika typer av effekter på det som mäts. Omfattande forskning och empiriska studier har visat hur det ofta sker en anpassning till de utvärderingskriterier som används, såsom en ökad publikationstakt, spegling och likriktning inom akademien (Dahler-Larsen 2012; 2014). Förändringar av det slaget refereras ofta till som oavsedda eller oförutsedda konsekvenser som följer av systemet. Dahler-Larsen indikerar emellertid att följderna av att bortse från oavsedda konsekvenser blir att fokus hamnar på utvärderingsmaskinernas standardiserade intentioner; vad indikatorerna är tänkta att åstadkomma, snarare än på vad de faktiskt gör:

My argument is not that unintended consequences of indicators do not exist. Nor do I argue that they really are intended, after all. My argument is that *intentions* as such may not always be the best standard against which to assess the consequences of performance indicators. If we dare think beyond concepts with prefixes such as ‘mis-’ or ‘un-’, we focus not on what indicators fail to do, but what they actually accomplish, and a fresh perspective on their social and political ramifications is opened.

Dahler Larsen 2014, s. 971

Utvärderingar, indikatorer och andra prestationsbaserade mätverktyg bör hellre förstås som samkonstituerande av den verklighet de försöker definiera och mäta. För att beskriva konsekvenserna av utvärdering, som når bortom en aktörs formella intentioner, närmar sig Dahler-Larsen fältet för utvärderingsanvändning ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv och formar begreppet *konstitutiva verkningar*. Grundtanken i konstitutiva verkningar är att verkligheten förändras när den mäts och utvärderas; indikatorer har en formativ effekt på den verksamhet de är satta att utvärdera och är därmed konstitutiva (Dahler-Larsen 2014). Konstitutiva verkningar uppstår då logiker och konventioner som är inneboende i utvärderingsprocessen undermedvetet förs över till det fält som står under utvärdering, något som i längden etablerar vissa normer och procedurer för vad som bör

göras och fokuseras (Dahler-Larsen 2012; 2014). Följaktligen blir resultatet att det uppstår en distinktion mellan det som kan och det som inte kan mätas. När det förstnämnda fokuseras reduceras praktiker till det som kan omsättas i numeriska värden (Dahler-Larsen 2012).

Konstitutiva verkningar som uppkommer i relation till utvärdering formas företrädesvis av två distinkta faktorer: *organisatoriska rutiner* och *språk*. Organisatoriska rutiner omfattar standardiserade rutiner för urval och kvantifiering, men även procedurer och strukturer för presentationen av kvantitativa data vilket gör det möjligt för den organisation som står under utvärdering att hantera oklarheter och presentera en ordnad bild av verkligheten. Tillsammans med kvantifiering kommer också en taxonomi som bestämmer vad som ska räknas och som vad; språket formas genom en process där den logiska grund som är inneboende i utvärderingsprocessen antas till språket som beskriver medlen och målen för ett visst organisationsområde. På så vis underkastas en större, komplex och mer dynamisk verklighet indikatorer som enbart rymmer en eller ett fåtal dimensioner. Det finns alltså både en performativ och en konstitutiv aspekt i hur saker benämns när de mäts; indikatorer agerar och gör saker med det som de är avsatta att mäta och representera (Dahler-Larsen 2014; se även Porter 1994).

Dahler-Larsen (2012; 2014) föreslår vidare, och visar empiriskt på, att ett utvärderingssystemets konstitutiva verkningar med fördel bör studeras i förhållande till fem konceptuella områden: hur utvärderingssystemets indikatorer ramar in och ger en viss bild av verkligheten, hur de styr verksamhetens innehåll och aktiviteter, hur de skapar tidsramar inom vilka vissa resultat förväntas, hur de påverkar sociala relationer och identiteter mellan aktörer inom en organisation eller på ett fält samt hur de ändrar sin betydelse till följd av att de används som indikatorer

De konstitutiva konsekvenser som följer av den tilltagande utvärdering som går att se inom offentlig sektor är framträdande och stämmer väl överens med Dahler-Larsens (2011) svårmanövrerade och självgenererande utvärderingsmaskineri. Kunskapen om de konstitutiva verkningar som följer vid utvärderingsanvändning kan i föreliggande undersökning bidra till att skapa en förståelse för hur forskning idag omges av en upptagenhet av mätbara resultat samt insikt i hur bruket av prestationsbaserade utvärderingssystem följaktligen omformar forskares praktiker och den kunskapsproduktion som bedrivs inom akademien.

4. Metod

Det förekommer ofta en tydlig uppdelning mellan kvalitativa och kvantitativa metoder och forskare förväntas därmed positionera sig och tydliggöra anledningen till sitt val av metod (Åsberg 2001). Det bör dock sättas under debatt om vetenskapliga undersökningar verkligen behöver hålla sig på endera sidan av den kvalitativa-kvantitativa diskussionen, eller om det lämpar sig utmärkt att använda sig av flera olika metoder (Bryman 2018). Åsberg (2001) menar på att *metod*, så som den används inom akademien, inte går att dela upp i kvalitativ-kvantitativ då exempelvis intervju-*metod* eller enkät-*metod* enbart handlar om olika tillvägagångssätt som används vid insamlandet av data. Det är i stället i det insamlade materialet som en dikotomi mellan kvalitativa och kvantitativa data kan skönjas (Ibid.).

Utifrån antagandet att en kombination av olika sorters metoder är fruktbar för att belysa olika aspekter av det problem som undersöks har uppsatsens empiriska material samlats in dels genom en intervjustudie, dels genom en bibliometrisk analys av forskningspublikationer. Den kvalitativa data som extraherats från genomförda intervjuer kommer i analysen sedan belysas i relation till bibliometriska data. Då uppsatsen undersöker vilken påverkan prestationsbaserade utvärderingssystem har på de samhällsvetenskapliga ämnena genomfördes intervjuerna med samhällsvetenskapliga forskare sittandes i olika beredningsgrupper som fördelar medel och tjänster, bibliometriska data gällande publiceringspraktiker har sedan hämtats ur Lunds universitets egen publikationsdatabas (LUCRIS).

4.1 Kvalitativa intervjuer

För att besvara frågeställningarna har det empiriska underlaget delvis samlats in med hjälp av semistrukturerade intervjuer. Den kvalitativa intervjun lämpar sig väl i undersökningar där syftet är att nå en djupare förståelse för informantens personliga

upplevelser, erfarenheter och åsikter då den är flexibel och under genomförandets gång erbjuder möjligheten att öppna upp frågor samt röra sig obundet i olika riktningar utifrån det som informanten finner relevant och viktigt (Bryman 2018; Hjerm, Lindgren & Nilsson 2014). Den kritik som förts fram mot den kvalitativa intervjun handlar främst om att resultaten inte är generaliserbara eftersom antalet intervjupersoner är begränsat, samt att metoden inte är valid eftersom forskaren tolkar det som intervjupersonen säger (Kvale och Brinkman 2014). Undersökningen hade eventuellt kunnat genomföras med hjälp av en väl utformad enkätundersökning, men då flera sådana undersökningar utförts i det senaste (jämför Hammarfelt & de Rijcke 2015; Hammarfelt & Haddow 2018; Haddow och Hammarfelt 2019) så torde en mer kvalitativt utförd undersökning vara ett mer intressant bidrag till forskningsfältet. Intentionen med studien är inte att ge en heltäckande bild, utan snarare öppna möjligheten för informanterna att ge olika perspektiv på det identifierade forskningsproblemet (Bryman 2018).

4.1.1 Urval

Uppsatsen undersöker huruvida de prestationsbaserade utvärderingssystem som ligger till grund vid fördelning av medel och tjänster påverkar samhällsvetenskapliga forskar- och publiceringspraktiker vid Lunds universitet. Målgruppen för intervjuerna var forskare som på ett eller annat sätt berörs av dessa utvärderingssystem. Sammanlagt skickades en intervjuförfrågan ut till tolv professorer varav fem avböjde till följd av för stor arbetsbörda eller upplevd brist på kunskap om ämnet i fråga. Informanterna består således av sju samhällsvetenskapliga forskare från Lunds universitet som är verksamma inom sex olika discipliner och sitter antingen i en av Vetenskapsrådets beredningsgrupper eller i lärarförslagsnämnden vid en samhällsvetenskaplig fakultet. I fråga om akademisk ålder utgjordes samtliga informanter av seniora forskare och har varit verksamma mellan 10 och 30 år. Tidigare forskning har påvisat att unga forskare i högre grad än andra påverkas av prestationsbaserade utvärderingssystem vilket leder till att de förändrar sina forskar- och publiceringspraktiker i meriterande syfte (jämför Hammarfelt och de Rijcke 2015; Wilsdon et al. 2015; Nästesjö 2021), det är därmed av intresse för forskningsfältet att undersöka hur seniora forskare upplever pressen att meritera sig.

4.1.2 Genomförande

Intervjun genomfördes på semistrukturerat vis med stöd i en intervjuguide som utformats med utgångspunkt i uppsatsens forskningsfrågor (Kvale & Brinkman 2014). Intervjuguiden bestod av öppna frågor och var uppdelad i två delar där den första delen koncentrerade sig på forskarnas roll som granskare; de informanter som satt i Vetenskapsrådets beredningsgrupper fick frågor som fokuserade på utvärderingsmodeller som används vid fördelning av forskningsmedel och informanterna från lärarförslagsnämnden fick frågor som berörde de utvärderingsmodeller som används vid tillsättning av tjänster. Samtliga informanter fick sedan svara på hur prestationsbaserade utvärderingssystem påverkar dem i deras roll som forskare. Då intervjuerna var av semistrukturerad karaktär har även följdfrågor och utvecklade resonemang som berör studiens innehåll beaktats i analysen (Bryman 2018). Med anledning av rådande pandemi genomfördes samtliga intervjuer via Zoom under vecka 10–12. Varje intervju tog mellan 45 och 90 minuter. Med godkännande av informanterna spelades intervjuerna in och transkriberades sedan i sin helhet.

4.1.3 Etiska överväganden

De etiska överväganden som gjorts i studien har utförts i enlighet med de riktlinjer för god forskningsetik som formulerats av Vetenskapsrådet (2017). Vid den första mejlkontakten informerades informanterna om studiens ämne och upplägg samt om att deltagandet i undersökningen var frivilligt och att de hade möjlighet att avbryta sin medverkan närhelst de önskade (bilaga 1). Vidare har informanterna garanterats anonymitet då fingerade namn använts vid transkriberingarna av de olika intervjuerna. Eftersom informanterna ingår i ett sammanhang där personer lätt kan identifieras har genus, ålder och namn tagits bort i presentationen av det empiriska materialet, vid förekomsten av direkta citat har även vissa ord samt namn på lärosäten, discipliner och tidskrifter tagits bort eller anonymiserats. Samtliga informanter godkände att intervjuerna spelades in med både bild och ljud. Det insamlade materialet får enbart användas inom ramen för uppsatsen och när denna är färdigexaminerad kommer allt inspelat intervjumaterial att förstöras.

4.2 Bibliometrisk analys

Den data som ligger till grund för den kvantitativa analysen extraherades ur Lunds universitets egen publikationsdatabas (LUCRIS). Genom att välja universitetets lokala publiceringsdatabas kan en heltäckande studie genomföras utan att de publikationer som utförts på svenska faller mellan stolarna vilket lätt kan ske om undersökningen genomförs i någon av de globala publikationsdatabaserna som exempelvis *Web of Science* eller *Scopus* (Engels et al. 2012; Hammarfelt & de Rijcke 2015). Det obehandlade materialet omfattade tre dataset i kalkyl- och datahanteringsprogrammet *Excel* innehållande 28 807 poster vilket gav täckning för samtliga publikationer från Samhällsvetenskapliga fakulteten, Juridiska fakulteten och Ekonomihögskolan vid Lunds universitet från 2001 till och med 2020. Materialet har sammanfördes sedan till ett dataset för att därefter grupperas medelst den bibliografiska information som fanns registrerad i LUCRIS.

Som underlag till den kvantitativa undersökningen genomfördes fem analyser. Den första undersökte hur samtliga forskningspublikationer ökat över tid. Därefter delades publikationerna upp efter vilket språk de var författade på. Då en majoritet av publikationerna var författade på svenska eller engelska bildade resterande språk kategorin *övriga*. I analysen därpå delades publikationerna upp efter de fem vanligaste publikationstyperna: tidskriftsartiklar, bokkapitel, översiktsartiklar, konferensbidrag, monografier och avhandlingar. Då tidskriftsartiklar och monografier visade sig vara de två vanligaste publikationstyperna analyserades dessa två kategorier utifrån val av publikationsspråk, här enbart svenska eller engelska. Slutligen utfördes en analys som undersökte huruvida publikationer som genomgått peer review ökat under tidsperioden.

4.2.1 Begränsningar

Det bör nämnas att den föregående publiceringsdatabasen, Lund University Publications (LUP), togs i bruk 2002 och att materialet därför är något ofullständigt från året dessförinnan då data förts in retroaktivt. Den nuvarande databasen, LUCRIS, kom i bruk först 2016. Relativt komplett data över publikationer vid Lunds universitet går att se från 2006 då Lunds universitet genomgick en omfattande forskningsutvärdering där externa toppforskare granskade och betygsatte all forskning vid universitetet. Resultatet av utvärderingen, som gick under namnet Research Quality Assurance for the Future

(RQ08), skulle delvis utgöra ett stöd för hur universitetsmedel skulle fördelas mellan fakulteterna. Det beslutades även att forskning inom Samhällsvetenskapliga fakulteten och Ekonomihögskolan skulle bedömas utifrån antal publikationer i kvalitetsbedömda kanaler (Boulton & Söderström 2008). Då de med flest publikationer erhöll mest medel började forskarna därför mer frekvent att rapportera in sina publikationer i LUCRIS vilket kan bidra till den markanta ökning som går att utläsa i underlaget för föreliggande analys. Genom att redovisa resultatet i andelar i stället för i antal går det ändå att se en gångbar utveckling under de 20 år som undersöks.

5. Indikatorernas återverkan på forskningen

I det första av följande tre analyskapitel undersöks det empiriska material som samlats in från den del av intervjuerna som fokuserar på informanternas roll som forskare. Analysen koncentrerar sig på forskarnas personliga erfarenhet av hur kvantitativ mätning och utvärdering påverkat deras egna forsknings- och publiceringspraktiker samt på deras uppfattning om bruket av bibliometri inom akademien.

5.1 Effekter av systemet eller en vidare global trend

I inledningen av varje intervju ombads informanterna att precisera hur länge de varit verksamma som forskare inom sitt nuvarande fält. Av svaren framkom det att informanterna disputerat för mellan 12 och 29 år sedan. Fem informanter hade varit verksamma både före och efter implementeringen av den nationella modellen för medelstipendium 2009, en informant disputerade samma år som fördelningssystemet trädde i kraft och en informant disputerade året efter. Räknas även tiden in då informanterna doktorerat har samtliga erfärit tiden både före och efter implementeringen av fördelningssystemet. Hur pass väl informanterna var bekanta med den prestationsbaserade delen av fördelningssystemet visade sig dock variera. Endast en informant var väl förtrogen med systemet genom sitt arbete, tre informanter medgav motvilligt att de alls inte kände till det medan övriga var bekanta med det till viss del även om de inte kände till detaljerna. Först efter en kort redogörelse för hur systemet faktiskt ser ut och hur det fungerar var alla informanter införstådda i vad det handlade om.

En av tankarna bakom det nationella fördelningssystemet var att höja publiceringstakten för ämnen inom humaniora och samhällsvetenskap. På frågan om informanterna upplevt att den vetenskapliga publiceringen accelererat framhöll samtliga att det skett en markant förändring både gällande publiceringstakt och i vilken form forskning publiceras. Det

noterades även att denna förändring ägt rum under den tid då de varit verksamma som forskare:

Det är ju helt klart att det har ändrats under min tid. Det har ju blivit ett tydligare fokus på att publicera. Det har även blivit väldigt mycket svårare för de som kommer in nu att hävda sig om de inte redan har publicerat sig. Så ja, det har ju förändrats. Om det är på grund av systemet vet jag inte. [...] Jag tycker dock vi är lite mer på tårna faktiskt än vad vi var när jag började, så jag tycker nog att det har varit positivt med den förändringen.¹

Som nämns i citatet ovan är det emellertid svårt att säga vad som faktiskt haft störst påverkan på den vetenskapliga publiceringen. När informanterna började tänka över sina val gällande hur de publicerar sin forskning ansåg flera av dem att förändringen grundar sig i allt större samhällsliga trender av utvärdering, globalisering och internationalisering och att utformningen av den nationella modellen för medelstilldelning snarare är en effekt av vårt samhälle och den tid vi lever i. Informanterna var emellertid överens om att forskningspengar är ett så pass starkt incitament att införandet av den prestationsbaserade delen av fördelningssystemet sannolikt bidragit till att denna förändring skett med snarare verkan än annars, men framhåller att en förändring likväl var på väg:

Jag tror allt det här har varit en del i en trend, vi har nog allmänt blivit mer noggranna med att publicera, av flera skäl. Vi har ju blivit mer globaliserade och vi konkurrerar mer på en öppen marknad vilket också gör att vi vill ha bra mätvärden. Så jag känner absolut att vi har blivit mer intresserade av att publicera oss jämfört med hur det var när jag började doktorera. Då kändes det som om de seniora forskarna hade en helt annan inställning till hur man skulle publicera, eller om man ens behövde publicera. Det har absolut förändrat sig och möjligtvis

---

¹ Informant 6.

har det här systemet bidragit till det, men jag tror också att systemet är en effekt av att hela vårt samhälle har gått i den riktningen.²

En annan informant är inne på ett liknande spår:

Det är klart att vi har blivit mycket mer internationaliserade och anpassar oss mycket mer utifrån hur forskare gör i övriga världen; så det är klart att det har ökat publiceringen, folk publicerar ju väldigt mycket mer och publicerar på annat sätt idag. Tittar man exempelvis på många av de äldre generationerna inom mitt fält så publicerade de sig ofta på svenska och skrev en monografi. Nu skriver vi enbart artiklar på engelska.³

Vad som kommer av vad är svårt att fastställa. I utredningen *Resurser för kvalitet* (SOU 2007:81) som ligger till grund för den svenska fördelningsmodellen läggs stor tonvikt på forskningens internationalisering. Genom att använda sig av *Web of Science* som bibliometriskt underlag vid medelstildelning skapas incitament som styr forskarna mot internationella vetenskapliga publiceringar (Nelhans 2013; se även Sandström & Sandström 2008). Nelhans (2013) konstaterar i sin avhandling att bibliometri i detta fall inte endast används som ett verktyg för att bedöma redan utförd prestation, utan även för att förändra forskarnas publiceringsmönster. Hammarfelt & de Rijcke (2015) håller en liknande linje då de menar att en styrning mot internationalisering går hand i hand med forskningsutvärderingssystem som betonar vikten av internationella publikationer.

5.2 Bra forskning ska löna sig

Idag fördelas forskningsmedel mellan de olika samhällsvetenskapliga institutionerna delvis baserat på bibliometriska utvärderingar. Informanterna som kommer från olika

---

² Informant 2.

³ Informant 1.

discipliner med varierande standarder gällande både val av publiceringskanaler och språk gavs därmed utrymme att utveckla vilken inverkan de upplevde att kvalitativa prestationsindikatorer haft på de samhällsvetenskapliga forskningsfälten.

Informanterna uttryckte en viss ambivalens gentemot de bibliometriska måtten. Å ena sidan kunde flera av informanterna se att måtten kunde missgynna vissa institutioner, men samtidigt framhöll de funktionen av kvantitativa indikatorer som objektiva aktörer vid utvärdering då de fyller en viktig funktion som inte (idag) går att ersätta med andra utvärderingsmetoder:

Ja, nu är institutionen där jag verkar en av de som publicerar väldigt mycket, men visst kan det säkert slå fel mot mindre institutioner som har en annan tradition. Nu tycker jag likväl att vi får lite pengar och ingen verkar vara nöjd ändå. Men samtidigt, om det handlar om fördelning av medel, hur ska man då annars mäta? Vem ska få? De här måtten är ändå ett sätt att se hur forskaren verkar och om hen har något inflytande på det omgivande forskningssamhället. Det måste dock finnas en balans, det är ett mått att titta på saker, men sen måste man ha en bredare syn i och med att ämnena skiljer sig åt.⁴

Ytterligare en informant är på samma linje:

Det kan väl drabba ämnen som skriver mer på svenska, som har svårare att komma in i internationella journaler på det sättet. Jag kan tänka mig att det kan drabba vissa ämnen ändå om man gör det baserat på det här... samtidigt finns det ju också en rättvisa i att man faktiskt får betalt efter det man gör för det är inte bara så att de som inte blir citerade är jätteduktiga egentligen alltid kanske, det vet vi inte, det kan vi anta att de är. Det kan ju också vara så att de inte gör så mycket. Alltså det finns ju båda två kategorier för det här, jag är ganska kluven, jag tycker inte att det bara är dåligt att man tittar på vad folk gör på

---

⁴ Informant 1.

jobbet. Jag tycker att det är okej att man faktiskt får... alltså de som är duktiga forskare ska ha mer medel tycker jag. Det tycker jag är rättvist, eller jag tycker det är bra för forskningen, jag tycker det är bra att jobbar man hårt och gör bra forskning så ska det löna sig, det tycker jag. Det är ju både och. Så det är det jag försöker få fram här, att jag är ganska kluven. Jag ser problemen med det men jag tycker inte att det bara finns problem med det.⁵

De informanter som ställde sig försiktigt positiva till bruket av prestationsindikatorer vid fördelning av forskningspengar ansåg att publicerings- och citeringsmått trots sina tillkortakommanden likväl går att se som en kvalitetsstämpel på den enskilda forskarens prestation och kvalitet. Vidare menar de att det inte går att utesluta kvantitativa mätningar vid utvärdering enbart för att vissa disciplinära normer inte rimmar väl med dessa, men understryker att det är av vikt att fler skaffar sig en bredare syn på utvärdering där bruket av indikatorer enbart fungerar som en aspekt av utvärdering vid sidan av flera andra tillvägagångssätt. Det fanns dock informanter som var av motsatt åsikt och upplevde prestationsindikatorer som rent skadliga vid utvärdering av vetenskapligt arbete då deras forskning föll mellan stolarna vid sådana analyser. Ett tydligt exempel togs upp av en informant som upplevde att dennes forskning osynliggjordes i utvärderingar som använde indikatorn Journal Impact Factor:

Jag, som kvalitativ forskare, har aldrig möjlighet att konkurrera och publicera i de fora som vissa andra har och jag vill liksom... anledningen till att vissa tidskrifter rankas så högt är för att det finns grenar inom min disciplin som publicerar närmre naturvetarna och medicinarna. De citeras sedan av dessa och hamnar högt i rankingarna och då blir det liksom som en självgenererande... det passar ju deras sätt att kommunicera forskning och det passar inte det jag gör.

---

⁵ Informant 2.

Även om dessa tidskrifter figurerar inom min disciplin så kan jag ju såklart inte publicera där, det kan jag aldrig göra, det är ju inte det jag håller på med.⁶

Det som konstateras ovan är ett känt problem inom forskning om bibliometri och prestationsbaserad utvärdering. Bibliometriska indikatorer inte är lika väl anpassade till de samhällsvetenskapliga forskningsfälten som till discipliner tillhörande medicin, teknik och naturvetenskap (Hammarfelt & Haddow, 2018; Haddow & Hammarfelt, 2019). Samhällsvetenskapliga discipliner har som nämnts tidigare en bredd beträffande publiceringsmönster, publiceringsspråk, val av ämnen och citeringspraktiker och det finns därmed fält som ligger både närmre och längre ifrån medicin, teknik och naturvetenskap. Både i fråga om forskning och gällande publiceringsstrategier. Det är i och med det inte svårt att sluta sig till att forskare som arbetar med kvalitativ forskning har svårare att konkurrera om medel som baseras på prestationsindikatorer. Nedan följer ett typiskt fall:

Jag kan ge ett konkret exempel: jag sitter i en redaktion för en internationell tidskrift. Det är en fin ansedd tidskrift inom mitt fält, men den är inte så högt rankad därför att den framför allt publicerar kvalitativ forskning. Vi hade precis en diskussion med vår förläggare för att man nyss gjort om systemet för att beräkna Impact Factor. Nu kommer man nämligen bara räkna antal citeringar tre år tillbaka i tiden, förut var det fem år tillbaka i tiden. Då sitter jag där tillsammans med de internationellt främsta forskarna inom mitt fält kan jag säga, utan att tveka, och alla reagerar på samma sätt. Det här är ju helt galet, vi har ju inte en chans, vi kommer ju sjunka i det här systemet för att folk inte hinner läsa, inspireras, göra forskning och citera på så kort tid. Sen tar det ju så lång tid att få ut artiklar också, så våra cykler kommer på pappret se mycket mindre citerade ut, därför att kvalitativ forskning tar tid. Vi publicerar inte rön som ska ut snabbt, det är inte poängen. Vår forskning är teoriutvecklande, det är empiriska studier

---

⁶ Informant 4.

av olika fenomen som är viktiga men kontextbundna... det är inte helt självklart att en forskare från Sydafrika ska citera en studie från Sverige direkt. Det finns massor av parametrar som spelar roll som medför att det får helt bisarra konsekvenser. Exempelvis uppmanade förlaget oss att arbeta strategiskt med publikationer. Om vi i redaktionen misstänker att en artikel kommer citeras av många ska inte vi publicera den i december det året utan i stället vänta till det första numret i januari, för då får artikeln längre tid på sig. Den stackars artikel som publiceras i december, den kommer inte räknas mer än det året och ett till. Det är så löjligt, varför ska vi sitta och hålla på med sådant och ta hänsyn till det, det kommer så långt bort från vår profession och vår professionalitet som forskare.⁷

Whitley (2000) uttrycker att det vid forskningsutvärdering måste tas hänsyn till de disciplinära normer som präglar forskares arbete, publiceringstraditioner och professionella identitet. Exemplet ovan visar uttryckligt hur prestationsbaserade indikatorer kan vara missgynnande i utvärdering av vissa forskningsfält och även inskränka forskare i deras arbete då både tid och energi måste läggas på strategisk publicering för att meritera sig snarare än på forskning. För många samhällsvetenskapliga forskare detta en verklighet då de indikatorer och mått som används vid forskningsutvärdering sannolikt inte helt återspeglar kvaliteten på deras arbete. Dahler-Larsen (2012) beskriver det som att komponenterna i utvärderingssystem är i ständig spänning med den verklighet de försöker beskriva.

5.3 En styrande effekt på forskningen, eller inte?

Prestationsbaserade utvärderingssystem används idag i allt högre grad även på individuell nivå, exempelvis vid fördelning av forskningsmedel och vid tillsättning av akademiska

---

⁷ Ibid.

tjänster. Informanterna uppmanades att fundera på om och i så fall hur de tyckte att det påverkade dem som forskare och om det hade någon direkt inverkan på deras val av forskningsområde eller i formulerandet av forskningsprojekt.

Den övervägande responsen från informanterna var att det i dagsläget inte hade någon större inverkan på vare sig deras forskningspraktiker eller professionella identitet. Flera informanter uppgav att det förmodligen kom an på att de efter flera år av att skapa en stark meritförteckning uppnått en position i sin profession där de kände sig fria att arbeta och publicera sig som de önskade, men underströk också att forskning måste ha ett distingerat motiv:

Nej det kan jag inte påstå. Forskningen styrs av vad man är intresserad av och vilka behov man ser att litteraturen har. Det har absolut inget att göra med meritering. Drivkraften måste vara nyfikenhet och intresse och att man tror att man kan bidra med någonting. Det måste starta där.⁸

Du frågar en hopplöst, akademiskt säker, bortskämd professor som inte behöver tänka på sådant, som har friheten att göra vad jag tycker är viktigt själv och vad jag tycker är spännande och roligt. Så jag är nog fel att fråga om det. Men om jag försöker expandera lite till yngre människors situation när det gäller tjänster och sådant så tror jag att vi nästan har gått till på gränsen till för långt när det gäller utvärdering av personer baserat på hur högt de har lyckats publicera.⁹

Det har inverkan. Framför allt när jag jobbar med yngre forskare. Det är först nu när jag börjar bli så här pass senior som jag känner att det inte påverkar mig själv. För mig har det varit jätteviktigt att publicera mig och ha en stark och bra meritförteckning. Och jag har sett till att de unga forskarna jag jobbar med också

---

⁸ Informant 7.

⁹ Informant 3.

har det. Jag tror att det är enda sättet att konkurrera framåt och jag vill ge unga forskare som jag jobbar med en chans att klara sig. [...] Jag har tyckt att det är ganska skönt att kunna visa, det här är mitt bibliometriska mått, det här är min siffra. Ibland tycker jag det har kunnat hjälpa mer än stälpa, det sätter liksom korten på bordet.¹⁰

Citaten ovan ger emellertid utlopp för en gradvis oro för de yngre forskarkollegorna där det framgår att fokus på utvärdering och prestation stegrats det senaste decenniet. Denna oro är inte obefogad då det är i tidigare studier framkommit att forskare som är tidigt i karriären konfronteras med flera och ibland motstridiga utvärderingar som de måste lära sig att navigera mellan (Nästesjö 2021).

5.4 Systemet lämpar sig inte för eldsjälar

En del av informanterna uttrycker vidare att de sett tendenser till att forskningen börjat bli mer likriktad då forskare väljer att hitta små vinklingar på forskningsfrågor som trendar internationellt eller i de stora toptidskrifterna för att på ett systematiskt vis meritera sig:

Nu ska jag inte baktala mitt eget forskningsområde, men vissa forskare har en tendens att hitta en liten vinkling på en fråga som är väldigt aktuell inom forskningsfronten internationellt men däremot halvt ointressant faktiskt och gement. Det (systemet, förf. anm.) lämpar sig inte för de eldsjälar som faktiskt är intresserade av att skriva reella ting som verkligen har betydelse i samhället. Du måste hitta den där internationella och på global nivå intressanta frågan för att komma in i de absolut högst rankade engelskspråkiga tidskrifterna.¹¹

---

¹⁰ Informant 2.

¹¹ Informant 3.

En informant som är på samma linje gav uttryck för att de incitament som finns kopplade till forskningsutvärdering, i synnerhet vid ansökan om medel, har fått en styrande effekt på utformningen av forskningen:

Nu blir vi mycket mer styrda, man styrs ju av rådande strömningar för det ökar ju ens chanser att få medel. Sen kanske det inte påverkar just i själva anställningen på samma sätt, men på medel tycker jag definitivt att man ser trender.¹²

I det här sammanhanget menar Dahler-Larsen (2000) att implementeringen av utvärderingssystem medför ett slags generalisering av vad som är god forskning. Detta får till följd att prestationsbaserad utvärdering som egentligen har till uppgift att mäta forskares produktivitet och genomslag får konstitutiva verkningar på forskarnas arbete. Med ett ökat krav på den individuella forskaren att synliggöra sina prestationer följer det att forskare inom vetenskapsfält av mer heterogen natur (likt samhällsvetenskapliga discipliner), och i synnerhet inom discipliner där det funktionella och strategiska beroendet är svagt, drivs att imitera disciplinära normer, forskningspraktiker och publiceringsstrategier från vetenskapsfält som har ett högt funktionellt och strategiskt beroende (likt discipliner inom medicin, teknik och naturvetenskap) (Whitley 2000).

5.5 Man satsar högt och jobbar sig ner

Då samhällsvetenskaplig forskning kommuniceras i ett stort antal publikationstyper ombads informanterna berätta vad de tänker på när de publicerar sina forskningsresultat samt vilken publikationskanal de föredrog. Majoriteten av informanterna svarade att de föredrog artikelpublicering men vissa tillade att monografier på ett bra förlag samt bokkapitel i antologier kunde vara ett bra komplement för att nå ut med forskningen. De

---

¹² Informant 1.

framhöll dock att det var tidskriftsartiklarna de satsade på och att de där försökte publicera sig i tidskrifter med så hög Impact Factor som möjligt:

Det är ju lite barnsligt, men man tittar ju liksom på och tänker: vad är det bästa som jag tror att jag kan bli publicerad i och då är det ju i princip ranking efter Impact Factor som styr hierarkin av tidskrifter i fältet. Och så börjar jag högt och jobbar mig ner efter mina rejections. Till slut blir man publicerad någonstans, ungefär så. Jag kan inte påstå att jag har någon publiceringsstrategi, men jag vill gärna att det ska ut någonstans. Det är även trevligt om det är Open Access så att man vet att förutsättningarna finns för någon att hitta det och läsa det om de skulle vilja. Det är även viktigt att det är peer reviewed, det är väl egentligen det viktigaste.¹³

Taktiken som presenteras ovan påträffas hos flera av informanterna:

När man väl genomfört en studie och har ett resultat som ska nå ut i världen, då tänker vi oerhört mycket på var publikationen hamnar bäst, var det syns mest. Det ju naturligtvis i internationella tidskrifter med peer review och vi försöker sikta så högt vi vågar utan att rodna för mycket. Ibland lyckas det och ibland lyckas det inte, men då får man väldigt bra kommentarer vilket gör att nästa version av samma produkt är mycket bättre än vad vi hade kunnat åstadkomma på egen hand. Det är det vetenskapliga samhället som formar någonting som blir succesivt bättre och bättre.¹⁴

Ännu en informant med samma strategi:

Jag skriver bara artiklar, alltså forskningsartiklar. Och då försöker man normalt sett, givet att det lämpar sig, så försöker man ju liksom gärna, alltså givet att man tror på den här artikeln – och som forskare så är man ju ganska optimistisk så

---

¹³ Informant 6.

¹⁴ Informant 7.

man tror ju att den är bättre än vad den är – publicera sig så högt som möjligt, sen kan det hända att man får en reject och då får man leva med det och slicka såren för att sedan komma igen efter någon vecka och skicka in den till någon annan tidskrift. Och ibland flyter det igenom väldigt bra.¹⁵

Och en till:

Helst vill man försöka komma med i en så bra tidskrift som möjligt och sen får man arbeta sig neråt om man inte får in den, men sen är det naturligtvis så att om man blir man inbjuden att skriva bokkapitel kan ju det också vara ett komplement, men det är ju artiklarna som ses som mest meriterande.¹⁶

En annan informant menar att det är bra att göra sig bred, men att det är av yttersta vikt att meritera sig i internationella tidskrifter då dessa publikationer fungerar som valuta i en vetenskaplig kvasi-ekonomi:

Vetenskapliga internationella Peer Review-tidskrifter, det är hårdvaluta. Det har jag sagt till de yngre forskarna jag arbetar med också. Man kan göra andra saker också, det är jättebra att synas i media, det är jättebra att skriva på svenska, jättebra att sammanfatta och liksom göra sig bred, men du ska ha hårdvalutan också, i din korg. För sen när du söker en tjänst så blir det viktigare och viktigare och jag tycker att det känns viktigt att kunna visa att man kan konkurrera internationellt, liksom på högsta nivån med den typen av publikationer.¹⁷

Detta sätt att se publikationer som en typ av valuta grundar sig i bibliometriska prestationsindikatorer. Forskare använder mätvärden för att meritera sig och jämföra sin vetenskapliga aktivitet med andra forskare inom sitt område då det finns en föreställning att citeringar indikerar den faktiska användningen och genomslaget av forskningen; ett

---

¹⁵ Informant 3.

¹⁶ Informant 1.

¹⁷ Informant 2.

slags akademiskt bruksvärde (Haddow & Hammarfelt 2019; Nelhans 2022). När prestationsmått sedan används för att utvärdera forskare vid tilldelning av medel eller tjänster fungerar en forskares högt rankade publikationer och citeringsgrad som en slags valuta där den som rankas högt i utvärderingen är rik och den som rankas lågt är fattig. En av informanterna gav uttryck för hur detta påverkar forskare inom marginaliserade forskningsfält:

När jag sökt pengar tidigare har jag ju känt mig lite fattig i och med att jag inte har så många internationellt publicerade peer reviewed-artiklar. Inom disciplinen där jag är verksam görs mycket forskning på svenska och det har inte varit någon tradition att tidskrifterna där tillämpar peer review. Det känns lite motigt så där, en känsla som flera inom mina fält delar.¹⁸

5.6 Det kan utarma forskningen på sikt

Inom delar av samhällsvetenskapen har bokkapitel och monografier ansetts vara centrala publikationstyper. De utvärderingssystem som används vid forskningsutvärdering idag premierar dock internationell artikelpublicering vilket villkorat publiceringspraktikerna för samhällsvetenskapliga forskare. Sammanfallande med liknande studier (Hammarfelt & de Rijcke 2015; Hammarfelt 2017; Engels et al. 2018) visade informanternas svar att forskningsutvärderingens prioritering av tidskriftsartiklar hade begränsat mångfalden av publikationstyper. Det uttrycktes även en viss farhåga att detta skulle kunna driva undan den svenskspråkiga publiceringen, en åsikt som korresponderar med fynd i tidigare forskning (Hammarfelt & de Rijcke 2015). Emellertid lade flera informanter tonvikt på att publikationer de facto är avrapportering av forskning vilket gör att det primära målet

---

¹⁸ Informant 5.

är att nå ut med resultaten på ett sätt som så många som möjligt kan ta del av. Följande utdrag är illustrativa:

Jag tror att det kan utarma vår forskning på sikt. Jag kan verkligen se det problemet. Men jag tänker nog ändå att man som ung forskare eller doktorand kanske kan börja med att skriva artiklar på engelska och visa att man klarar konkurrensen på den nivån, sedan kan man gradvis börja publicera sig lite bredare, på svenska och skriva böcker. När man är doktorand kanske man ändå inte är redo att skriva det där mästerverket på svenska som är öppet och brett och förklarar allt. Det kanske är okej att man skriver några smalare artiklar, på engelska, i peer review-tidskrifter och gör mindre bidrag till forskningsfronten.¹⁹

Jag tror att om man ser på sådana ämnen som har blivit extremt fokuserade på publikationer i engelska top-tidskrifter så har det nog lett till en fattigdom vad gäller att någon tar sig tid att utreda någon nationell fråga. En monografi på svenska tror jag skulle kunna ha stort genomslag inom samhället på något sätt, inom Sverige nationellt. Men den personen skulle å andra sidan inte ha en chans att få en tjänst hos oss eller på Stockholms universitet eller i Uppsala, inte en chans, om det inte också omvandlades till engelska publikationer.²⁰

Jag tycker att det är problematiskt. Jag tycker att det är bra att vi idag skriver mer på engelska än vad vi gjorde förut, vi når ut till en bredare publik och vi deltar mer i ett internationellt forskningssammanhang, men det är också väldigt problematiskt att vi inte ska kunna skriva på svenska för att det inte räknas. Jag tycker att vi glömmer bort en sak när vi diskuterar genomslag som ett begrepp, när vi håller på att mäta det bibliometriskt glömmer vi vad genomslag i

---

¹⁹ Informant 2.

²⁰ Informant 3.

kurslitteratur är för någonting. Att ha en bok som används, att skriva en bok som kurslitteratur för en A-kurs är ju inte alls högt värderat, men extremt viktigt. Det är i den typen av publicering när vi ut till människor som kommer ha väldigt stora och viktiga roller i samhället, så det tycker jag är jätteproblemiskt.²¹

Samma informant menar på att en stor del av den forskning som bedrivs i Sverige på ett eller annat sätt är skattefinansierad och att det därför är forskarnas ansvar att ge information tillbaka till samhället. Om forskare slutar publicera sig på svenska och via andra kanaler än tidskriftsartiklar dör den offentliga debatten.

5.7 Uteslutande engelska

Utvecklingen mot engelskspråkig publicering har påvisats i flera studier som undersökt förändringar i publiceringsmönster i icke-engelskspråkiga länder (Kyvik 2003; Engels, Ossenblock & Spruyt 2012; Ossenblock, Engels & Sivertsen 2012; Hammarfelt & de Rijcke 2015; Hicks et al. 2015). Om det kommer av en ökad internationalisering inom akademien eller det ökade trycket på att publicera sig i internationella tidskrifter med högt genomslag är svårt att särskilja, det har likväl skett ett paradigmskifte gällande vilket språk forskare väljer att kommunicera sin forskning på:

Jag har publicerat framför allt på engelska, det har jag. Jag skrev min avhandling på svenska, men om du tittar på min meritförteckning så har jag publicerat mest på engelska.²²

Ja, forskningsresultaten skulle jag säga är på engelska. Men en del bokkapitel på svenska. Vi gör en massa grejer som man inte vet om det är forskning eller

---

²¹ Informant 4.

²² Informant 4.

om det bara är att vi sitter och resonerar eller någonting. Men när det finns ett tydligt resultat, då vill jag gärna att det ska ut.²³

Uteslutanande engelska då, så har jag skrivit en del sammanfattningar på svenska. Men jag vill gärna, nu när jag är så här pass gammal, nu vill jag jättegärna skriva en bok på svenska, och det är min dröm att göra det nu. Jag tycker att mitt forskningsfält verkligen passar sig för att göra bra böcker på svenska, så det vill jag göra, men jag har väntat i över ett decennium för att komma till den punkten. För att hinna meritera mig och passa in i systemet fram till dess.²⁴

Samtliga informanter svarade att de företrädesvis valde att publicera sig på engelska. I det senaste citatet uttrycks emellertid en förtjusning över att äntligen vara tillräckligt meriterad för att kunna ägna sig åt något annat än att bygga upp sin meritförteckning.

5.8 Ett fint prat som spelar mindre roll i realiteten

Inom utvärderingssystem som är kopplade till en formaliserad incitamentsstruktur reduceras den professionella identiteten till de aktiviteter som de utvalda indikatorerna uppmärksammar, vilket får till följd att de verksamheter som inte ger utslag i de bibliometriska analyserna osynliggörs (Dahler-Larsen 2007; 2014). Flera informanter menar att den tredje uppgiften och samverkan med aktörer utanför akademien är det som oftast bortprioriteras till förmån för forskning och artikelpublicering:

Jag upplever att det finns ett fint prat om att det spelar roll och att det är viktigt med samverkan och tredje uppgiften och sådana saker, men att det spelar mindre

---

²³ Informant 6.

²⁴ Informant 2.

roll i realiteten när du till exempel söker tjänster. Det är fint och bra när du har gjort det, men du kan inte göra det på bekostnad av det andra. Det är en klar värdering i att det fortfarande är publikation i vetenskapliga tidskrifter och på fina förlag som är det som premieras.²⁵

Jag upplever inte att det finns incitament att göra det. Jag upplever att det är upp till den enskilda forskaren att på eget initiativ göra det. Man får inte en guldstjärna för att man skrivit en debattartikel.²⁶

Det som jag tror har blivit lidande är debatten och det intellektuella samtalet, där är vi ju frånvarande väldigt många av oss. Och det tror jag är det som får stryka på foten.²⁷

I relation till tredje uppgiften omnämndes återigen den press yngre forskare utsätts för tidigt i karriären (se även Hammarfelt & de Rijcke 2015; Hammarfelt & Haddow 2018) då det i strävan efter att snabbt meritiera sig för att ha möjlighet att delta i forskning på en internationell arena varken finns tid eller möjlighet att ägna sig åt samverkan:

Jag tror särskilt att det påverkar gruppen nydisputerade, de som är i en position där det inte alls är självklart att du får en tjänst eller forskningspengar, då är det jättesvårt att få tid och energi åt att ägna sig åt sådana saker som inte premieras. Då måste man ägna sig åt journalpublikationer och ansökningskrivande och då är det få som har orkat i den fasen. Det är något som man kan unna sig när man har kommit lite längre och har en lite mer fast position.²⁸

---

²⁵ Informant 4.

²⁶ Informant 5.

²⁷ Informant 6.

²⁸ Informant 4.

Det finns en risk att unga forskare, som skulle vara mycket väl lämpade att få ett genomslag i utförandet av den tredje uppgiften, drar sig för att ägna sin tid åt det eftersom det är så viktigt för dem att meritera sig till nästa steg, så att de är konkurrenskraftiga i relation till sina kollegor.²⁹

Vissa informanter kom sig inte för att ägna sig åt tredje uppgiften trots att de befann sig långt fram i karriären:

Nej det gör jag inte. Jag har ägnat mig åt forskning som varit uteslutande internationell den största delen av min forskningstid, fokuserat på internationell publicering på engelska och skrivit artiklar nästan uteslutande. Så jag har anpassat mig efter systemet.³⁰

Det förekom likväl de som såg på tredje uppgiften som givande och som en möjlighet att faktiskt nå ut med sin forskning till samhället och delta i det offentliga samtalet:

Jag får väldigt ofta höra att det inte finns incitament för att engagera sig i samverkan. Det sägs också att det inte är meriterande att delta i det offentliga samtalet, men jag vet inte om jag tycker att det är sant för jag tycker allt som oftast att man ser att det är de starka och duktiga forskarna som deltar och någonstans kan jag tycka att det nästan är körkortet liksom. Ältandet om incitament hit och dit kan lätt bli lite pinsamt, det kan inte bara vara meriterande att vara ute och tycka någonting, utan det är ju en kraft i forskningen att vi kan vara vettiga parter i de här diskussionerna. Jag upplever dock inte att folk avhåller sig vilket betyder incitamenten kanske inte är så viktiga, eller så är det så att de som är duktiga forskare också har en inbyggd drivkraft att föra ut sin forskning i alla möjliga sammanhang, också i debatter.³¹

---

²⁹ Informant 7.

³⁰ Informant 2.

³¹ Informant 6.

Tredje uppgiften är oerhört viktig. Vi ska forska och undervisa, men sen ska vi också informera det omgivande samhället om vad vi pysslar med. Det får vi inte betalt för, det ingår inte i min tjänstgöringsplan. Ingenstans syns det att jag ska samverka med andra aktörer utanför akademien och det är ju en ganska viktig del. Jag har alltid försökt engagera mig i det och jag tycker det är väldigt givande för att man bemöts av många intressanta frågor och nya perspektiv som man kanske inte hade tänkt på om man bara ägnade sig åt navelskåderi. Så det måste man bejaka.³²

Enligt Whitley (2000) har respektive vetenskapsfält sitt eget tillhörande värde- och normsystem. Dessa kan stundtals vara starka nog att fungera som en motkraft vid den yttre styrning som prestationsbaserade utvärderingssystem kan medföra. Inom flera samhällsvetenskapliga discipliner ses samverkan som en kraft i forskningen vilket medför att det värderas högt i det egna informella värdesystemet.

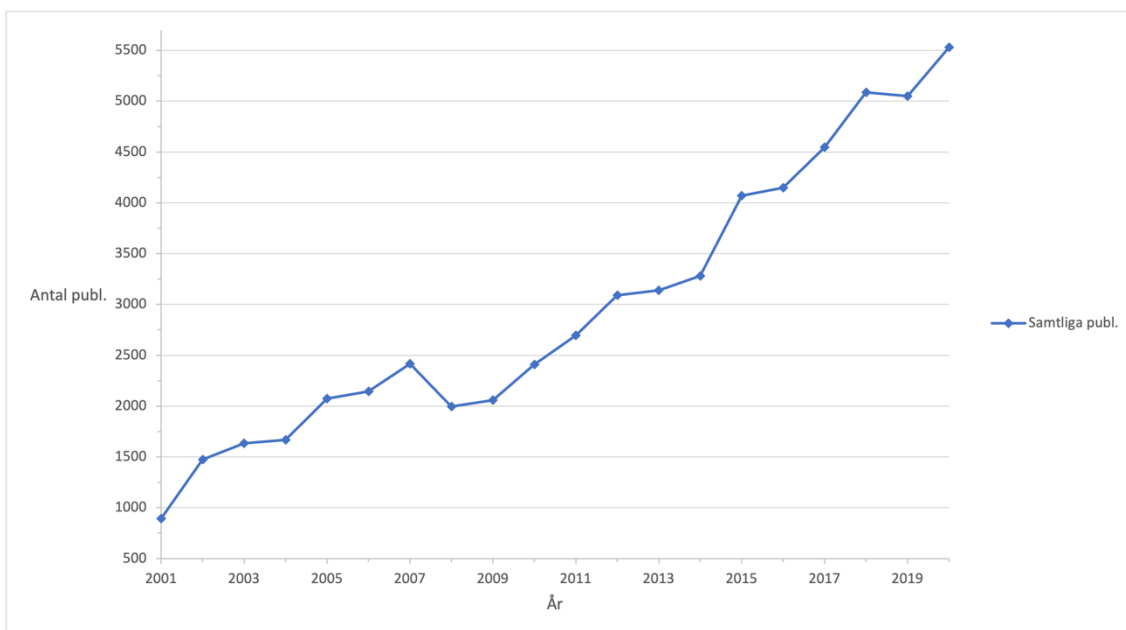
³² Informant 7.

6. Bibliometrisk data om vetenskaplig publicering

I följande kapitel presenteras den bibliometriska data som extraherats ur Lunds universitets egen publiceringsdatabas. Underlaget består ursprungligen av 28 807 poster som täcker alla publikationer vid Samhällsvetenskapliga fakulteten, Juridiska fakulteten samt Ekonomihögskolan, från 2001 till och med 2020. Den publiceringsdata som presenteras nedan har utvunnits ur det obearbetade materialet och valts ut i syfte att undersöka och eventuellt åskådliggöra om det skett några förändringar i den vetenskapliga publiceringen inom de samhällsvetenskapliga ämnena vid Lunds universitet. I föreliggande analys av bibliometrisk data återkallas även resultat från föregående kapitel samt från tidigare studier, detta då det erbjuder en möjlighet att dra fördel av kombinationen av det kvantitativa och kvalitativa materialet samt placera studien i en bredare kontext.

6.1 Ökad produktivitet

I de kvalitativa intervjuer som behandlades i föregående kapitel framkom det att samtliga forskare upplevt ett ökat krav på att publicera snabbt och mycket under de senaste tio åren. Ett konstaterande som styrks av den publikationsdata som presenteras i figur 1. Som det går att se har publikationstakten ökat avsevärt de senaste två decennierna, det går särskilt att skönja en plötslig ökning i anslutning till införandet av det svenska fördelningssystemet 2009 (från 2060 till 5500 publikationer per år). En sådan ökning måste anses vara ganska anmärkningsvärd. Om det står i direkt relation till implementeringen av den svenska modellen är emellertid svårt att påvisa då det även finns yttre faktorer, som exempelvis en styrning mot en ökad internationalisering eller universitetsutredningar likt RQ08, som kan ha bidragit till ökningen.

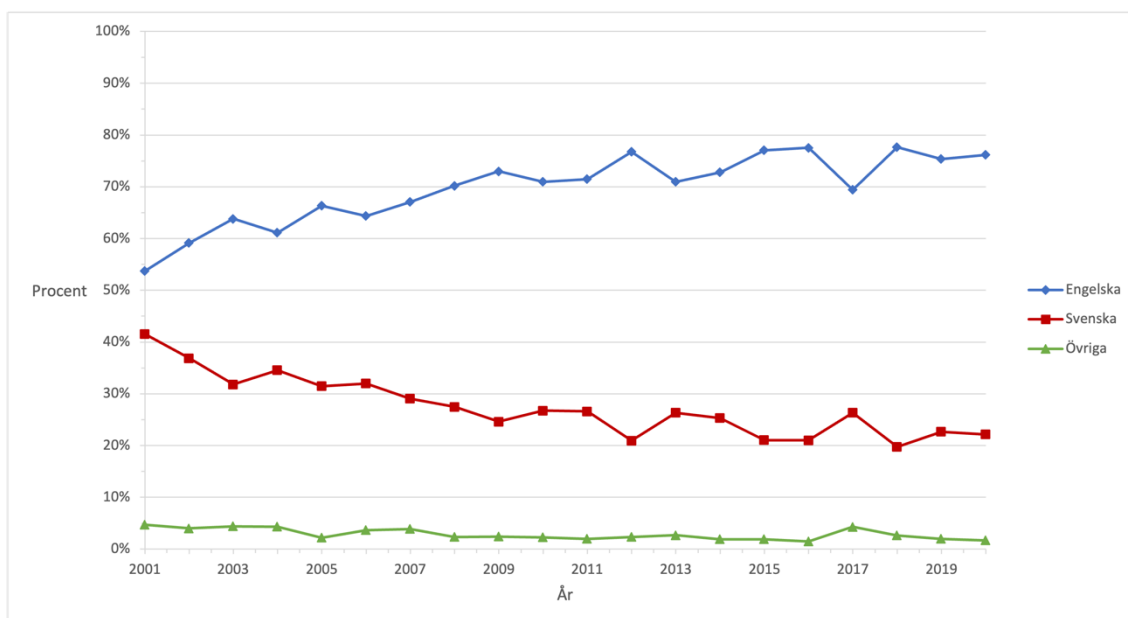

Figur 1. Samtliga publikationer mellan 2001-2020.

6.2 Språkfördelning

I tillägg till den stora ökningen av publikationer går det även att se tydliga tendenser rörande vilket språk samhällsvetenskapliga forskare företrädesvis väljer att publicera sin forskning på; figur 2 påvisar att vetenskapliga publikationer på svenska har avtagit de senaste 20 åren (från att ha utgjort 42 % av alla publikationer 2001 till endast uppgå till 22 % 2020) under det att publiceringar på engelska ökat avsevärt (från 54 % av alla publikationer 2001 till 76 % 2021). Resultatet svarar dels mot vad majoriteten av forskarna gav uttryck för under intervjun, att samhällsvetenskaplig publicering alltmer övergått till internationell publicering på engelska, dels mot tidigare studier från Norge och Flandern (Belgien) som identifierat en tydlig utveckling mot engelskspråkig publicering (Kyvik 2003; Engels et al. 2012; Ossenblock et al. 2012; Ossenblock 2016). Utvecklingen överensstämmer även med tidigare studier som utförts i Sverige (Hammarfelt & de Rijcke 2015; Hammarfelt & Haddow 2018) samt med de incitament som återfinns i det nationella systemet för medelstildelning som betonar vikten av och premierar internationella publikationer. Det går likväl inte att direkt härleda den växande klyftan mellan svensk- och engelskspråkiga publikationer i figur 2 till implementeringen

av den svenska modellen 2009 då det redan tidigare går att skönja progressionen mot engelskspråkig publicering.

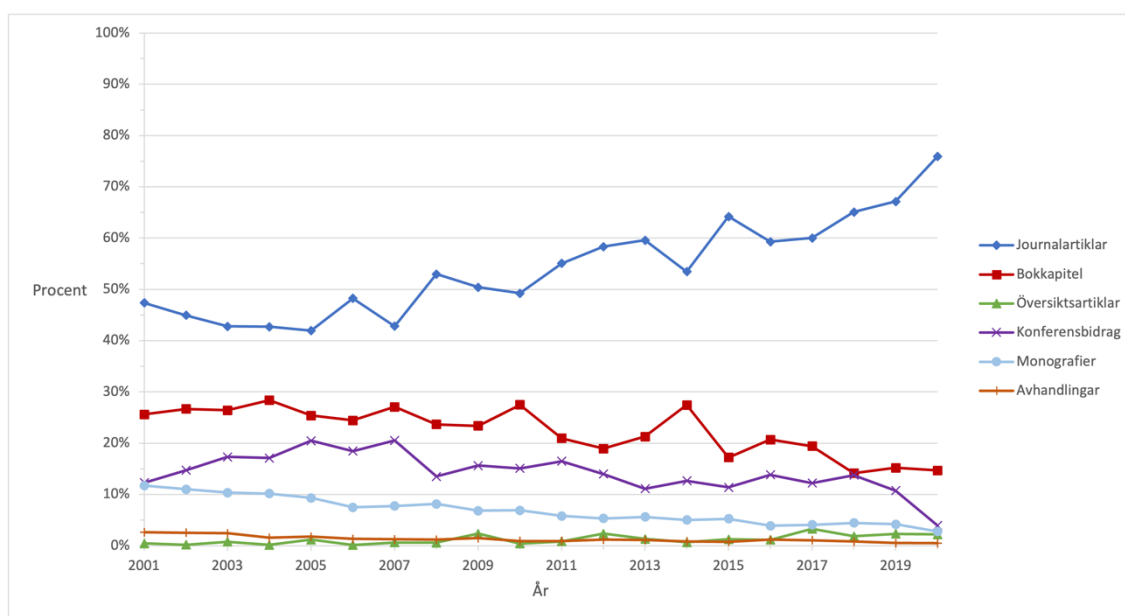

Figur 2. Val av språk på samtliga publikationer, 2001-2020

Enligt den bibliometriska data som illustreras i figur 2 publicerades forskning på engelska mer frekvent redan 2001 även om förhållandet mellan engelska och svenska var relativt jämnt vid tillfället (54 % respektive 42 %). Att engelska under lång tid växelverkat med de inhemska språken har sin grund i att flera av de samhällsvetenskapliga disciplinerna har lång tradition av att verka inom internationella forskningsfält och således också av att publicera sig internationellt, då i huvudsak på engelska. Det går dock inte att blunda för det faktum att den utveckling mot engelskspråkig publicering som illustreras i diagrammet ovan har varit banbrytande. Den påtagliga ökningen kan dels ses i ljuset av den styrning mot internationalisering som universitetsutbildning och forskning erfarit de senaste åren (Kyvik 2013; Nelhans 2013; Hammarfelt & de Rijcke 2015), dels i samband med implementeringen av forskningsutvärderingssystem som betonar vikten av internationella publikationer. Att den internationella mätbarheten idag är så tätt knuten till uppfattningen om akademisk framgång kan också vara en viktig motivation till att publicera sig på engelska då publikationer på svenska inte erbjuder någon möjlighet att klättra på de internationella publiceringslistorna.

6.3 Val av publikationskanal

Samhällsvetenskaperna karaktäriseras som tidigare nämnt av differentierade vetenskapsområden som alla besitter egna disciplinära normer och praktiker (Whitley 2000). Följaktligen kommunicerar samhällsvetenskapliga forskare sina resultat i ett stort antal olika publikationstyper då dessa lämpar sig olika väl för olika vetenskaper. De vanligaste kanalerna, som belyses i figur 3, utgörs av artiklar, monografier, bokkapitel, konferensbidrag, och översiktsartiklar (Hicks 2004; Hammarfelt & de Rijcke 2015; Van Leeuwen, van Wijk & Wouters 2016; Kulczycki et al. 2018).

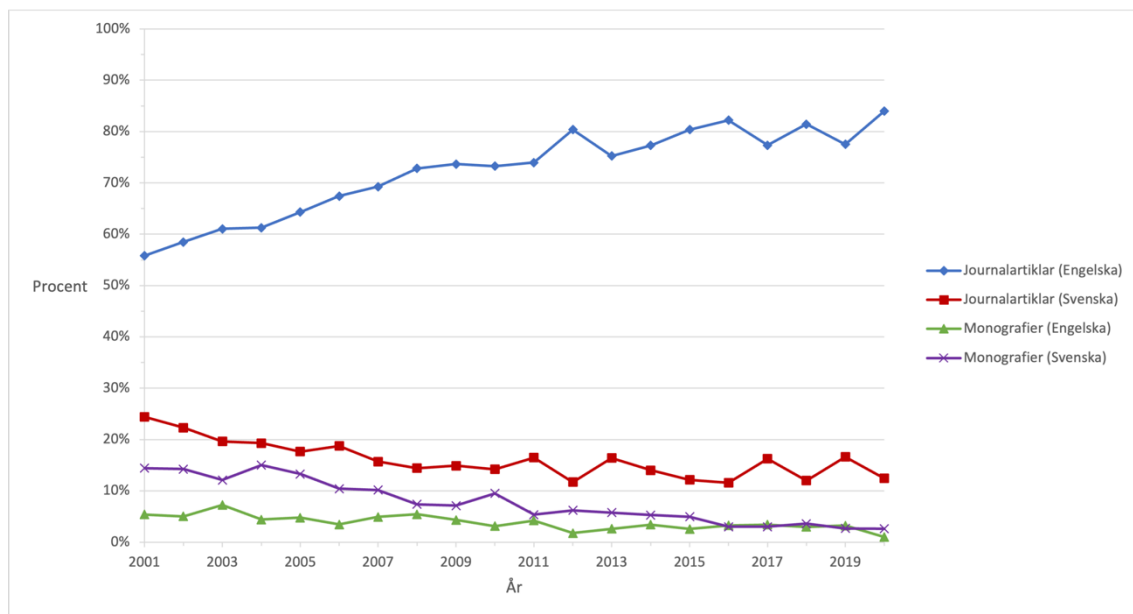
Figur 3. Publikationstyper som används av samhällsvetenskapliga forskare, 2001-2020.

Undersökningen visar att andelen publikationer i tidskrifter har ökat substantiellt, från att ha utgjort 47 % av den vetenskapliga publiceringen 2001 till att uppgå till 76 % 2020. Ett resultat som ligger i linje med den utveckling som gavs uttryck för under intervjuerna. De kanaler som utöver tidskriftsartiklar framhölls som mest centrala av informanterna var bokkapitel och monografier. Andelen publicerade bokkapitel har emellertid minskat från 26 % till 15 % och monografier från 12 % till 3 %. En orsak till den procentuella nedgången i dessa publikationstyper kan å ena sidan vara den ökade publiceringstakten för tidskriftsartiklar i jämförelse med monografier som tar längre tid att författa och publicera. Å andra sidan gavs det under intervjun uttryck för att publicering i bokkapitel

enbart var något som sågs som ett komplement till artikelpublicering. Översiktsartiklar och avhandlingar håller en jämn nivå under hela tidsperioden och utgör enbart ett par procentenheter av publikationerna varje år. Något iögonfallande är att konferensbidrag först ökat marginellt för att sedan göra ett djupdyk de senaste två åren, detta kan menas bero på den situation som coronapandemin förde med sig där majoriteten stora konferenser ställdes in eller digitaliserades med en viss platsbegränsning som följd.

6.4 Språk fördelat på tidskriftsartiklar och monografier

Utvecklingen mot tidskriftspublicering, och i synnerhet engelskspråkig sådan, där utvärderingssystem har en pådrivande faktor bör ses som medskapande till den stegring av samtliga publikationer som illustrerades i figur 1. Det finns likväl ett intresse i att göra en sammanställning av vilket språk samhällsvetenskapliga forskare väljer att publicera på i relation till de två vanligaste publikationstyperna. Den ackumulerade språkkategorin *övriga* utgör en så pass liten post att den inte räknas med i sammanhanget. Analysen utgår därför från tidskriftsartiklar och monografier publicerade på svenska och engelska.

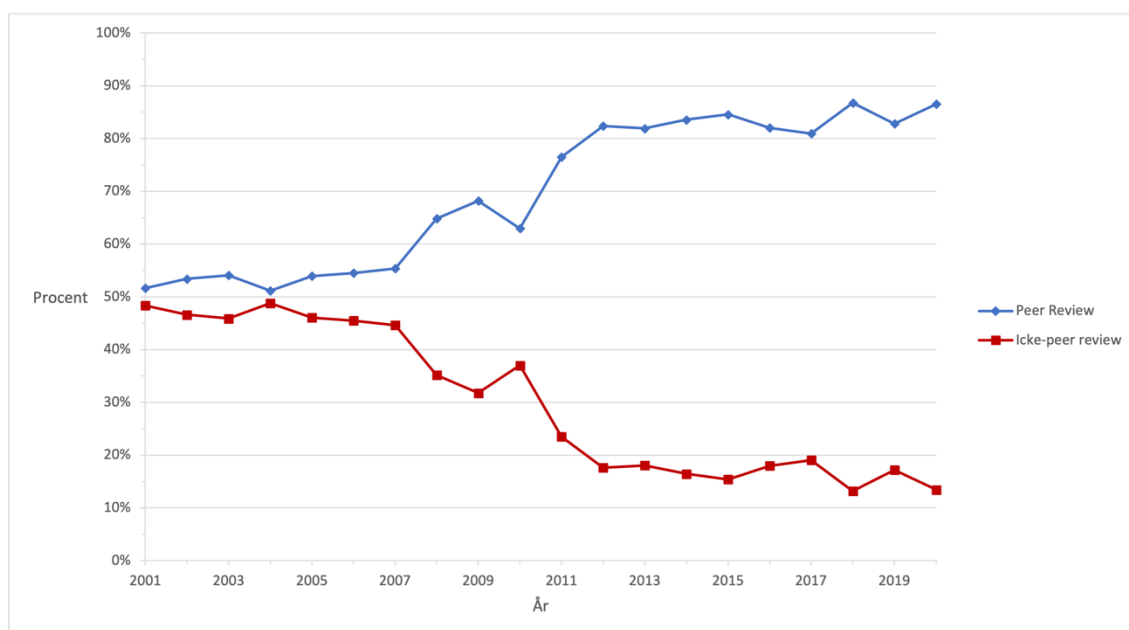
Figur 4. Typ av språk fördelat på tidskriftsartiklar och monografier, 2001-2020

Som går att se i figur 4 finns en distinktion mellan val av språk och val av kanal. Tidskriftsartiklar skrivs i första hand på engelska medan monografier företrädesvis författas på svenska. Andelen svenskspråkiga artiklar samt monografier på både svenska och engelska har emellertid minskat under perioden under det att engelskspråkiga artiklar skjutit i höjden. Resultatet ligger i linje med de förändringar som flera av informanterna redogjorde för under intervjuerna samt med den förändring som den svenska nationella modellen för medelstildelning eftersträvar.

6.4 Peer review

En anledning till ökningen av publikationer i internationella tidskrifter kan vara att de vanligen tillämpar peer review. Under intervjuerna framhöll majoriteten av informanterna att det är den viktigaste aspekten för forskare när de ska nå ut med sin forskning. I ett globalt forskarsamhälle där det oavbrutet pumpas ut ny forskning har publikationer inte något akademiskt värde om de inte först genomgått peer review, det fungerar som en kvalitetsstämpel på att det är god forskning (Haider & Åström 2014).

Figur 5. Publikationer som genomgått peer review vs. icke-peer review, 2001-2020.

Som den bibliometriska analysen visat har tidskriftsartiklar på engelska ökat substantiellt och detsamma gäller för andelen publikationer som genomgått peer review. Som figur 5 illustrerar har publikationer som genomgått peer review gått från att utgöra omkring hälften av alla publikationer 2001 till att utgöra 87 % av publikationerna 2020. Det går även att en direkt ökning från och med 2010 vilket skulle kunna ha en koppling till införandet av den svenska fördelningsmodellen 2009. Förändringarna kan emellertid inte direkt härledas till de utvärderingar som ligger till grund för tilldelning av medel och tillsättning av tjänster, men det kan likväl konstateras att utvecklingen ligger i linje med de incitament som återfinns i sådana. Liknande utveckling har identifierats i flera studier (se Hammarfelt & de Ricjke 2015; van Wijk & Wouters 2016; Kulczycki et al. 2018)

7. Forskarna som medskapare av systemet

I påföljande analyskapitel, som är det tredje och sista i uppsatsen, behandlas det intervjumaterial som berör forskarnas roll som utvärderare av enskilda forskare samt deras bruk av kvantitativa metoder i bedömningen av ansökningar om forskningsmedel och vid utvärdering av kandidater vid tjänstetillsättning. Analysen tar sin ansats i forskarnas subjektiva erfarenhet av att använda sig av kvantitativa prestationsindikatorer och hur väl de upplever att det fungerar vid utvärdering av enskilda forskare eller forskargrupper. Avsnittet är uppdelat i två segment där det första fokuserar på den utvärdering som tillämpas vid tilldelning av forskningsmedel medan det sista berör utvärdering vid tillsättning av tjänster.

7.1 Bruket av prestationsmått vid tilldelning av forskningsmedel

Vetenskapsrådet är Sveriges största statliga forskningsfinansiär och ger stöd till forskning inom alla vetenskapsområden. Vid fördelning av forskningsmedel bedöms projektansökan av en beredningsgrupp som innefattar aktiva forskare med hög sakkunskap inom relevant forskningsfält. Beredningsgrupperna arbetar efter tydliga riktlinjer för att bedömningen ska hålla hög kvalitet och genomföras på ett sakligt, opartiskt och transparent sätt. Projektet bedöms huvudsakligen utifrån fyra baskriterier: vetenskaplig kvalitet, originalitet; hur nydanande projektet är, genomförbarhet och den sökandes kompetens (Hammarfelt et al. 2016; Forskningskvalitetsutvärdering i Sverige 2014).

7.1.1 Utvärdering av forskningsprojekts potential

I början av varje intervju ombads informanterna att precisera hur de, mer konkret, går till väga vid tilldelning av forskningsmedel samt hur de viktar uppdelningen av utvärdering av projekt och den/de sökandes kompetens. Samtliga räknade upp Vetenskapsrådets fyra baskriterier, men det fanns likväl skillnader i vad de valde att prioritera i en ansökan. En informant ansåg exempelvis att projektet stod i fokus och att den sökandes kompetens var sekundär:

Vi har olika kompetens både när det handlar om metod eller vilket ämne vi hör till. Och vad vi tittar på. Man bedömer ju olika aspekter av ansökan och sätter betyg på det. Först är det den vetenskapliga kvalitén på projektet och det är det som är viktigast, den viktigaste punkten som avgör. Och sen även hur nydanande projektet är. Det där med den sökandes kompetens, det är viktigt men det ges mindre vikt än vad själva projektet gör.³³

En annan informant lade större vikt vid den sökandes kompetens och vad denne visat prov på och genomfört tidigare. Samma informant använde sig även gärna av kvantitativa indikatorer för att komplettera sin uppfattning och bedömning:

Vi läser själva ansökan och gör en egen bedömning: Hur pass vetenskapligt bra vi tycker att den är helt enkelt. Det är inte uttryckt att man måste titta på bibliometriska verktyg men jag brukar göra det ändå, för jag tycker att det ändå kompletterar min bedömning. Det kräver att man får ta hänsyn till väldigt mycket, men jag tycker att de här verktygen ändå kan ge mig en känsla för... man kan lova mycket i en ansökan och bibliometriska verktyg ger mig en känsla för om det finns det någonting bakom det som utlovas, har personen i fråga gjort liknande saker tidigare?! om det är en äldre forskare eller mer erfaren och så där. Men det finns inte... det bygger på vår bedömning helt enkelt, vi som sitter med

---

³³ Informant 1.

i beredningsgrupperna. Det skiljer sig också åt mellan olika personer i beredningsgruppen, hur man viktar olika saker.³⁴

7.1.2 Motstridiga attityder till ett informellt bruk av prestationsindikatorer

Eftersom det främst är den sökandes kompetens som går att utvärdera med hjälp av prestationsindikatorer ombads samtliga informanter svara på om och i så fall på vilket sätt de använder sig av bibliometriska mått. Att se till kvantitativa mått vid bedömning av den sökandes kompetens är inte ett krav, men huvudparten av informanterna svarade samstämt att de tittade på bibliometriska indikatorer och citeringsantal då de upplever att prestationsindikatorer säger något om forskarens ställning inom sitt fält. Informanterna underströk emellertid att de enbart använde sig av bibliometrisk data på ett informellt sätt och då som stöd eller komplement till sin bedömning:

Olika forskare använder det i olika hög grad och det kan absolut komma in i diskussionen. På VR är vi en hel panel som sitter och diskuterar och bedömer och man är tre personer på varje ansökan så det finns ju väldigt mycket checks and bounces här. Sen får hela gruppen uttala sig och då kan det ofta vara så att någon har kollat upp eller liksom räknat ut hur många publikationer och citeringar den sökande har, och då diskuterar vi ju det. Men det finns inte i själva systemet, mer som ett stöd.³⁵

De gav även uttryck för vikten av kontext och att det var essentiellt att se till den större bilden då prestationsindikatorer är otillräckliga för att mäta samhällsrelevans och kan vara nyckfulla om de står som enskilda aktörer vid utvärdering (se även Nelhans 2022):

---

³⁴ Informant 2.

³⁵ Informant 2.

Det är väl en del i att titta på den sökandes kompetens eller vad man säger. Det är ju inte bara det, men ser man att personen i fråga har väldigt mycket bra publikationer så väger det ju positivt. Men det handlar inte bara om mängd publikationer, det handlar också om i relation till projektet som personen söker om. Så det är inte bara att titta blint på Impact Factor på tidskrifterna som personen har publicerat sig i, utan även på om det är relevant forskning. Det handlar ju hela tiden om att få en uppfattning om personen kan genomföra det projekt som personen söker medel för. Det är kanske nästan viktigare att personen uppfattas som att den har kompetens inom just det fältet än enbart bibliometriska höga poäng.³⁶

Det fanns likväl informanter som var mer negativt inställda till bruket av kvantitativa mått och som inte kunde tänka sig att använda det vid sina bedömningar:

Jag brukar sällan kolla upp det ska jag säga. Jag kan kolla någon gång på Google Scholar kanske, men då kollar jag framför allt att den sökande har bredd i sin publicering. Jag tycker det är en fördel om man har publicerat journalartiklar, jag tycker det är en jättestor fördel om man har publicerat monografier och att man också har publicerat bokkapitel, att man har en bred grund. Det tycker jag visar på att man inte bara ser forskningsuppdraget som en karriärsgrej utan att forskningsoutputen ska tala till olika publiker. Så för mig är bibliografiska mått... jag är jättedålig på det; jag förstår dem knappt själv måste jag säga. Det där med Impact Factor och h-index, jag tycker inte det säger mig så mycket.³⁷

Ovan nämnda citat ger exempel på det stora antal olika kanaler samhällsvetenskapliga forskare använder för att nå ut med sina forskningsresultat och som Whitley (2000) framhåller har discipliner och vetenskapsfält sina egna tillhörande värde- och normsystem som det är viktigt att ta hänsyn till. Samma informant menar att bruket av bibliometriska

---

³⁶ Informant 1.

³⁷ Informant 4.

indikatorer så som Impact Factor kan vara fullständigt missvisande vid en bedömning då tidskrifter som är centrala och meriterande inom vissa samhällsvetenskapliga discipliner inte nödvändigtvis ligger överst i de internationella tidskriftsrankningarna:

Flera av de journaler som jag publicerar i är officiellt sätt inte så högt rankade, men det spelar mindre roll då de är högt rankade inom mitt fält. Därför tycker jag att om jag bedömer en ansökan som ligger nära mitt fält så är det viktigare för mig att se att de publicerat i... då tittar jag på vilka journaler det är och om jag känner till dem, att de når ut till den kritiska grupp av forskare som ska bedöma deras forskning och som bör intressera sig för deras forskning, och det tycker jag är viktigt.³⁸

En annan informant är inne på samma spår:

Om man stirrar sig blind på hur tidskrifter är rankade eller Impact Factor eller om det är en etta eller tvåa i den norska modellen, det skulle vara en negativ faktor. Det jag menar är att det inom olika fält finns tidskrifter som är jättecentrala och som visar att man är central inom fältet, men som inte har speciellt hög Impact Factor, så att bara titta på det... Det kan ju bli lite diskussioner när vi talar om fördelning av medel då vissa deltagare i gruppen lägger mycket större vikt vid rankning och vissa tycker att man ska titta på andra saker.³⁹

Även om samtliga informanter var enade om att det kunde finnas negativa effekter med prestationsindikatorer om de användes isolerat eller på fel sätt var ändå ett flertal informanter övervägande positiva till bruket av bibliometriska utvärderingsmodeller vid arbetet med medelstildelning. I likhet med vad Hicks et al. (2015) ger uttryck för i *Leiden Manifesto for Research Metrics* menar dessa informanter att om prestationsindikatorer

---

³⁸ Ibid.

³⁹ Informant 1.

brukades med rätt kunskap och i samverkan med andra utvärderingsmetoder som tar hänsyn till publiceringstraditioner och forskningens genomslag i samhället så utgör de en väsentlig roll i utvärdering:

Det är klart att det finns negativa aspekter, man fokuserar på en siffra och tar inte hänsyn till olika omständigheter; det är väldigt stor skillnad mellan olika ämnen. Till exempel finns det ju jätteduktiga matematiska forskare som kan vara helt banbrytande, men det är inte så många som förstår vad de har gjort som kan citera dem, det är ju inget tecken på att det är dålig forskning, snarare tvärtom; att det är banbrytande, men bara en liten grupp förstår verkligen och kan använda sig av det. Sen skiljer det sig väldigt mellan olika ämnen hur mycket man citerar. Inom vissa ämnen citerar man allt hela tiden och andra gör inte det. Att bara ta två forskare och jämföra dem ger ju en missvisande bild. Så ja, det finns massa problem, men jag tycker också att det finns många fördelar. Jag tycker ibland att vi använder det för lite, jag förstår att det måste finnas en balans, men jag tycker inte att jag ännu har sett problemet med att det används för mycket. Snarare att det ibland finns anledning att titta lite mer på det bibliometriska, för att åtminstone få en uppfattning om den här personen någonsin tidigare levererat på den nivå som den nu lovar att den ska göra. Jag tycker att det är relevant faktiskt.⁴⁰

En liknande hållning återfinns hos en informant som betonar att det finns en faktisk innebörd i att se på det som indikatorerna visar, men uttrycker att de måste nyttjas med gott omdöme:

Man måste bruka de här måtten med någon slags smak. Vissa områden har inte så mycket citeringar helt enkelt och då kan man ta hjälp av vilken kvalitetsnivå de publicerar på, Norska listan eller liknande. Det säger någonting och citeringar

---

⁴⁰ Informant 2.

säger något annat, men den typen av information har sin roll att spela tycker jag.⁴¹

7.1.3 Prestationsindikatorer i strid med ett heterogent publiceringslandskap

Slutligen fick informanterna svara på om de tror att prestationsbaserad medelstilldelning verkar positivt eller negativt för de samhällsvetenskapliga forskningsfälteten. En unison hållning var att bibliometriska mått står i strid med det heterogena publiceringslandskap som återfinns inom de samhällsvetenskapliga vetenskapsområdena då indikatorerna inte är tillräckligt väl utformade för att mäta forskningens faktiska genomslag. Denna åsikt betonades framför allt i situationer då samhällsvetenskaplig forskning behöver konkurrera med andra vetenskaper, exempelvis i större utvärderingar på lärosätetsnivå där medel ska fördelas mellan olika fakulteter.

Inom olika discipliner inom samhällsvetenskap så kan just det här med mått och mätningar se väldigt olika ut. Därför tycker jag det är viktigt att man tittar på output och hur det rankas inom respektive fält. Vi inom samhällsvetenskap kan aldrig jämföra oss med de som är verksamma inom naturvetenskap i termer av exempelvis Impact Factor; vi ligger väldigt lågt i jämförelse med det.⁴²

En annan informant nämner ett annat mått än den föregående men med samma ståndpunkt. Samma informant lägger också tonvikt på svårigheten för forskare som arbetar med kvalitativ eller nationell forskning att meritera sig då de generellt sett publicerar sig i monografier eller på svenska:

Det är svårt för oss att konkurrera med naturvetenskap vad gäller citeringar, vi kommer från en annan tradition. Mycket av vår forskning som har ett väldigt

---

⁴¹ Informant 3.

⁴² Informant 1.

genomslag och som är väldigt meningsfull publiceras i böcker på svenska och den forskningen drabbas ju väldigt hårt om man bara tittar på vissa bibliometriska verktyg. Så jag tror egentligen att det är negativt som helhet för oss, jämfört med naturvetarna. Om man inte utarbetar indikatorer som verkligen tar hänsyn till de här andra aspekterna.⁴³

Sammantaget ses bruket av prestationsindikatorer vid medelstilledning som något negativt för samhällsvetenskaperna samtidigt som det återfinns en stor medvetenhet hos informanterna om vilken forskningsproduktion dessa mått misslyckas med att mäta.

Jag ser det framför allt som negativt faktiskt och jag tycker nog att det är ett ganska trubbigt instrument som säger väldigt lite om forskarens kapacitet. Det handlar om att man behöver skaffa sig en kontextuell kunskap om, en bredare kunskap om vart folk publicerar i så fall.⁴⁴

Parallellt med denna ståndpunkt nyttjar många av informanterna likväl bibliometriska analyser som ett stöd vid utvärdering av forskare inom det egna fältet (Hicks et al. 2015), vilket gör dem till medskapare av det system de ställer sig negativa till. Det finns emellertid förhoppning att nya mått ska introduceras som lämpar sig bättre för den bredd av publikationstyper som återfinns inom de samhällsvetenskapliga disciplinerna.

7.2 Bibliometri i akademisk rekrytering

Vid tillsättningar av akademiska anställningar så som lektorat och professorer bereds ärendet först av lärarförslagsnämnden inom respektive fakultet. Lärarförslagsnämnden består av fasta ledamöter som är utsedda av fakultetsstyrelsen och har i uppgift att vid ett och samma tillfälle behandla och bedöma samtliga ansökningar som inkommit under en

---

⁴³ Informant 2.

⁴⁴ Informant 4.

ansökningsomgång. Lärarförslagsnämndens förslag överlämnas sedan till dekan eller rektor för beslut beroende på vilken befattning som ska tillsättas. Lärarförslagsnämndens bedömning utgår i synnerhet från den sökandes vetenskapliga meriter och pedagogiska meriter, men även administrativa egenskaper och samverkan kan påverka bedömningen (Dnr A 10 S 2013/265).

7.2.1 Plastiska riktlinjer för bedömning av vetenskapliga meriter

I inledningen av varje intervju ombads informanterna att definiera hur bedömningen vid tillsättning av tjänster går till, vilka meriter som den sökande bedömdes utifrån och hur dessa meriter sedan viktades:

Det finns tydliga riktlinjer för hur den bedömningen ska ske. Men de måste vara tillräckligt plastiska för att möta den heterogenitet som finns inom vår fakultets ämnen. Det man gör sedan är att i rätt stor utsträckning delegera uppdraget till de sakkunniga som kommer att arbeta på en bedömning. De tittar exempelvis på om en biträdande universitetslektor har levt upp till det man kan förvänta sig under de här fyra åren av meritering för att tjänsten ska övergå till en tillsvidareanställning som universitetslektor. På samma sätt när det gäller professorskompetensen.⁴⁵

Av informanternas svar framgår det att bedömning av sakkunniga inom det fält som tjänsten avser är det som väger tyngst och att en särskild betydelse läggs vid den sökandes vetenskapliga och pedagogiska meriter:

---

⁴⁵ Informant 7.

Vi försöker trycka ganska hårt på vetenskapliga meriter och pedagogiska meriter för vi vill ha en lärarkår som står med en fot i utbildning och en fot i forskning. I mindre utsträckning så tittar vi samverkansmeriter och administrativa meriter.⁴⁶

7.2.2 Mätandet som informell procedur i att skapa sig en uppfattning

Då den sökandes vetenskapliga meriter går att mäta med hjälp av kvantitativa metoder ställdes frågan om hur bruket av prestationsindikatorer såg ut vid bedömningen av dessa. Informanterna vidhöll att det inte fanns några riktlinjer för det, men att det meds stor sannolikhet likväl nyttjades vid den inomvetenskapliga bedömningen:

Det är inte något som vi officiellt använder, inget kriterium som finns med i några riktlinjer eller så. Men riktlinjerna är ju beskrivna så pass diffust så att man kan vikta det mot vilket ämne det handlar om och så man överlåter man översättningen av de generiska uttrycken om vetenskaplig skicklighet till den inomvetenskapliga bedömningen. Där kan ju h-index då vara en viktig sådan, men det kan också vara norska listan.⁴⁷

En annan informant är av liknande uppfattning och menar att det är svårt att titta på den sökandes genomslag utan den typen av verktyg. Samma informant visar här på vikten av sakkunnigutlånade inom samhällsvetenskaperna då de sakkunniga kan hitta sina mått för vad som bäst mäter genomslag inom respektive ämne:

Jag tänker att de sakkunniga förhåller sig till bibliometriska data även om de har ett större uppdrag att faktiskt läsa alster som den sökande åberopar och gör en bedömning av vilken höjd den vetenskapliga kvaliteten har. Man kan säga massa sådant som vetenskapligt genomslag och så, men vad är då det här vetenskapliga

---

⁴⁶ Informant 6.

⁴⁷ Ibid.

genomslaget? Då kommer de sakkunniga inom de olika disciplinerna, de olika ämnena, att hitta sina mått på det. H-index, till exempel, är väldigt vanligt förekommande, något som många sakkunniga faktiskt förhåller sig till. Men lärarförslagsnämnden tittar inte slaviskt på h-index, utan använder det som ett sätt att skapa sig en uppfattning helt enkelt.⁴⁸

Uppfattningen i ovanstående citat återfinns i liknade studier med fokus på användningen av bibliometriska mått vid rekrytering till akademiska positioner (Joelsson et al. 2020; Reymert 2021). Likt det som informanterna gav uttryck för under intervjuerna framkom det i dessa studier att forskare inom samhällsvetenskap främst använde indikatorer som screeningverktyg för att minska antalet kvalificerade kandidater eller som komplement i bedömningen av sakkunnig; de fungerar som ett redskap för att skapa sig en uppfattning snarare än som potentiellt avgörande.

Det finns företrädare i lärarförslagsnämnden som nog gärna skulle vilja att vi tittade mer på citeringar i huvudsak skulle jag tro. Det är nog snarare det som en del bekymrar sig över, att det inte väger så tungt. Men jag tror att det skulle uppfattas som väldigt kontroversiellt om jag sa att vi ska gallra på H-index till exempel. Då tror jag att jag skulle få mothugg från hela organisationen faktiskt.⁴⁹

Informanternas utsagor vittnade inte om att det fanns någon större oro över bruket av prestationsmått, tvärtom målades en positiv bild upp. Det betonades emellertid att bedömningar med hjälp av kvantitativa metoder inte fick genomföras som ersättning för eller på bekostnad av sakkunnigas grundligare bedömning, detta då det med dagens mått finns flera felkällor att ta i beaktande.

Idag skriver man ofta artiklar tillsammans med någon annan, så vid anställningar har vi en modell där vi på kvantitativt vis försöker väga medförfattarskap, men

---

⁴⁸ Informant 7.

⁴⁹ Informant 6.

du vet ändå inte riktigt vad den här personen presterat. Det finns ganska mycket felkällor, som att man skriver med någon som är väldigt duktig, man har lite tur eller lite otur.⁵⁰

Modellen som nämns ovan är enligt Joelsson et al. (2020) ett av de mer framträdande sätten att utvärdera publikationernas tillkomst i fall av samförfattande. En kvantitativ analys utförs som genererar data gällande vem som skrivit vad och vilken positionen i författarlistan som den sökande har.

7.2.3 Sakkunniggranskade internationella arbeten väger tyngst

Som framgått både av den tidigare intervjustudien och av den bibliometriska analysen har internationell tidskriftspublicering i välrenommerade tidskrifter som tillämpar peer review blivit ett nytt paradigm inom samhällsvetenskaplig forskning. Informanterna ombads av den anledningen att klargöra vilken typ av publikation som värderades högst i fråga om den sökandes vetenskapliga meriter. Att internationell publicering som genomgått peer review vägde tyngst var det ingen tvekan om, däremot gjordes ingen distinktion mellan värdet av artiklar och värdet av monografier:

Det måste finnas internationell publicering och man måste ha publicerat som försteförfattare om man är fler. Om det är artiklar eller monografier spelar inte så stor roll, men just att det ska vara granskat också.⁵¹

I relation till publikationstyp uttalades inte direkt något bruk av bibliometriska indikatorer, men en stor tonvikt lades på den sökandes synlighet på en internationell arena. Flera av informanterna uttryckte att det inte gick att särskilja professorsrollen från

---

⁵⁰ Informant 3.

⁵¹ Informant 6.

publikationer på ordentligt hög internationell nivå då den ena av dessa inte kunde förekomma utan den andra:

Sakkunniggranskade internationella arbeten väger tyngst skulle jag säga. Och det är ju för att de här ansökningarna nästan alltid handlar om akademiska roller där ett vetenskapligt genomslag är viktigt. Det är så man ser på professorsrollen till exempel, att man ska vara en drivkraft inom ämnet, leda forskning, genomföra forskning, påverka litteraturen, som påverkar andra inom fältet, som verkligen bygger vidare på kunskap. Det kan man inte göra isolerat; det måste synas.⁵²

7.2.4 Prestationsindikatorer som en hygienfaktor

Slutligen fick informanterna utrymme att fundera på om de såg nyttjandet av prestationsindikatorer som positivt eller negativt vid bedömning av den sökandes meriter i akademisk rekrytering.

Det hjälper ju helt klart till, man får ett hum liksom. Om det finns två sökande som jobbar inom samma fält och som är ungefär lika gamla då har de haft samma möjlighet, om jag skulle göra en bedömning av skickligheten som de två kandidaterna just nu upprätthåller så blir h-index viktigt. Men det betyder inte att det är oproblemiskt. H-index kan ju gå upp fruktansvärt högt om man arbetar inom en stark forskargrupp där man har en medicinsk tradition av att alla i korridoren står med på alla arbeten som publiceras och sen bara roterar man ordningen på författarskapet.⁵³

---

⁵² Informant 7.

⁵³ Informant 7.

Det lyftes fram brister i de bibliometriska måtten men samtliga landade likväl i att de bidrog med viktig information som var svår att tillgå på annat sätt. Det framgick också att det idag finns en så pass stor medvetenhet hos forskare om vad indikatorer fångar upp och vad de missar att få skulle välja att luta sig på enbart bibliometrisk data vid en bedömning:

Jag tror att det vore bra att föra in vissa element. Jag tänker att det ändå är en check på att vår forskning uppmärksammas någonstans. Det tycker jag är någon slags hygienfaktor faktiskt. Har man skrivit några grejer så är det lite konstigt om inget har noterats. Sen är det väldigt mycket som styr de måtten, så jag skulle inte vilja använda det på någon särskilt detaljerad nivå. Det är en del information som är viktig bredvid mycket annan information. Vi har kanske varit lite väl avvisande till den här informationstypen. På något sätt så blir det mindre korrupt.⁵⁴

Sakkunnigas bruk av prestationsmått som en del i att bedöma den sökandes meriter erbjuder ett tydligt exempel på att mått inte tillämpas kompromisslöst utan snarare översätts för att passa det lokala sammanhanget. Följden blir en heterogen och kontextberoende utbredning av de mått som kan vara till hjälp i bedömningar av forskares prestationer (Reymert 2021).

---

⁵⁴ Informant 6.

8. Avslutande diskussion

Föreliggande uppsats har i stor utsträckning fokuserat på att flytta fram kunskapsfronten gällande vilka konsekvenser den ökade användningen av prestationsindikatorer inom akademien har på samhällsvetenskapliga forskar- och publiceringspraktiker. Som föremål för studien återfinns Samhällsvetenskapliga fakulteten, Juridiska fakulteten och Ekonomihögskolan vid Lunds universitet. Kombinationen av kvalitativa intervjuer och bibliometriska analyser har genererat ett rikt empiriskt material vilket gjort det möjligt att undersöka hur samhällsvetenskapliga forskare upplever och reagerar på bruket av de prestationsindikatorer som återfinns vid fördelning av forskningsmedel och vid akademisk rekrytering, hur den faktiska publiceringen ser ut samt i vilken grad forskarna själva brukar prestationsindikatorer vid utvärdering och bedömning.

Resultaten som presenterats i studien kommer i det följande att diskuteras utifrån uppsatsens tre forskningsfrågor och relation till det teoretiska ramverket. Slutligen redovisas de förslag på vidare forskning som vuxit fram under arbetet med uppsatsen.

8.1 Forskarnas upplevelser av bibliometriska prestationsmätt

Tidigare studier har visat att utvärderingssystem och prestationsbaserad medelstilldelning har inverkan på det som de är avsedda att mäta, i detta fall forskar- och publiceringspraktiker (Dahler-Larsen 2014; Hicks et al. 2015; Wilsdon et al. 2015; de Rijcke et al. 2016; Aksnes et al. 2019). I linje med dessa resultat visar informanterna i studien en stor ambivalens i relation till bibliometriska mått; å ena sidan uttrycktes skepsis eller direkt kritik mot bruket av prestationsindikatorer då den generella erfarenheten var att dessa inte tog hänsyn till de heterogena publiceringspraktiker och disciplinära normer som återfinns inom de samhällsvetenskapliga vetenskapsområdena; å andra sidan använder sig en övervägande majoritet av informanterna bibliometriska indikatorer för att visa upp sina prestationer och för att konkurrera på en internationell arena. Detta visar

att bibliometriska indikatorer sina tillkortakommanden till trots är en integrerad del av den vetenskapliga praktiken bland samhällsvetenskapliga forskare (se även Haddow & Hammarfelt 2019).

En stor del av informanterna gav uttryck för att ett skifte ägt rum vad gäller vetenskaplig publicering inom samhällsvetenskaperna. Att publicering i internationella tidskrifter som tillämpar peer review har fått en allt större betydelse upplevs ha skett på bekostnad av publicering i monografier vilket tidigare ansetts som en viktig publikationstyp inom flera samhällsvetenskapliga fält. Många samhällsvetenskapliga forskare som arbetar med kvalitativ forskning upplever monografin som en väsentlig publiceringstyp när det gäller att nå ut med sina forskningsresultat. I relation till det teoretiska ramverket för uppsatsen går detta i linje med Whitleys (2000) resonemang. Då flera samhällsvetenskapliga discipliner kan beskrivas som vetenskapsfält med både lågt funktionellt beroende och låg strategisk osäkerhet krävs ett större utrymme för att placera den egna forskningens kontext i ett bredare internationellt sammanhang samt för att motivera och förklara teori- och metodval. Internationella tidskriftsartiklar har ett begränsat omfång som inte rymmer en redogörelse av den internationella relevansen av forskning genomförd i en svensk kontext. För att forskningsresultaten ska passa det kortare formatet behöver en förändring ske i hur forskningen bedrivs. De utvärderingssystem som premierar artikelpublicering står i direkt kontrast till dylika discipliners eget värde- och normsystem. Dahler-Larsen (2012; 2014) menar att de utvärderingssystem som används vid forskningsutvärdering står i ständig spänning med den verklighet som de försöker beskriva; då de enbart mäter vissa insatser resulterar det i att forskare måste anpassa sina sätt att kommunicera sin forskning för att systemet ska återspegla kvaliteten på deras arbete. Den internationella mätbarheten är idag tätt knuten till uppfattningen om akademisk framgång vilket får till följd att forskarna anpassar sina praktiker till det som premieras i utvärderingssystemen. Dahler-Larsens (2012; 2014) begrepp *konstitutiva verkningar* avser den formativa effekt som indikatorer har på verksamheten de är satta att utvärdera. På så vis bidrar kvantitativ forskningsutvärdering till att definiera den sociala verklighet de är en del av. Ett tydligt exempel framkom i intervjuerna då flera forskarna uttryckte att de fokuserade mer på hur de skulle kommunicera sina forskningsresultat än på målet med deras forskning. Detta är emellertid inte förvånande med tanke på att forskarnas akademiska karriärer beror på effekten av den kanal där de publicerar sina resultat.

Samtliga informanter uttryckte att de i första hand valde att publicera sina forskningsresultat på engelska i internationella välrenommerade tidskrifter vilket ligger i linje med de incitament som ryms i den svenska nationella modellen för medelstillsättning som implementerades 2009. Det går dock inte att direkt härleda förändringen i forskarnas publiceringspraktiker till den svenska modellen då flera andra aspekter måste tas i beaktande. En ökad globalisering och större konkurrens på en öppen marknad kan vara bidragande orsaker till forskarnas strävan efter bra mätvärden; internationella publikationer ger fler poäng i internationella utvärderingssystem vilket är till fördel inte bara för forskaren själv, utan även för lärosätet, som ökar sin status och finansiering. Samtidigt uttryckte flera informanter en oro över att svenskspråkiga publikationer fått stå tillbaka och att det på sikt kan leda till att viss samhällsvetenskaplig forskning utarmas. Som tidigare studier påvisat (Hammarfelt & de Rijcke 2015; Hammarfelt 2017; Hammarfelt & Haddow 2018; Haddow & Hammarfelt 2019) blev det under intervjuerna tydligt att informanternas bruk av mått och indikatorer sällan överensstämmer med ett specifikt utvärderingssystem, tvärtom återfinns en komplex och rik ekologi av mått.

Utvärderingar, indikatorer och andra prestationsbaserade mätverktyg bör enligt Dahler-Larsen (2012; 2014) förstås som samkonstituerande av den verklighet de försöker definiera och mäta. Logiker och konventioner som är inneboende i utvärderingsprocessen förs undermedvetet över till det fält som står under utvärdering, något som i längden etablerar vissa normer och procedurer för vad som bör göras och fokuseras (Dahler-Larsen 2012; 2014). Följaktligen blir resultatet att det uppstår en distinktion mellan det som kan och det som inte kan mätas. När det förstnämnda fokuseras reduceras praktiker till det som kan omsättas i numeriska värden (Dahler-Larsen 2012). Då forskare idag har ett ökat krav på att publicera sig i kanaler som ger utslag i olika typer av utvärderingar sker det på bekostnad av andra aktiviteter. Flera informanter uttryckte att samverkan med aktörer utanför akademien, den så kallade tredje uppgiften, är det som får ge vika. Samhällsvetenskapliga fält har en lång tradition av att vända sig mot allmänheten i olika former vilket enligt Whitley (2000) medfört att de bibehållit ett allmänt språkbruk och friare tillvägagångssätt i forskningsproduktionen. Det är tänkbart att utvärderingssystem som medför att tredje uppgiften bortprioriteras får konstitutiva verkningar för vilken typ av forskning som bedrivs.

8.2 Förändrade publiceringspraktiker

Den bibliometriska analysen av publikationer vid Samhällsvetenskapliga fakulteten, Juridiska fakulteten och Ekonomihögskolan vid Lunds universitet rimmar väl med de resultat som framkommit under intervjuerna. Det går att se en anpassning till de publiceringspraktiker som premieras i prestationsbaserade fördelningsmodeller och vid akademisk rekrytering. Undersökningen visar en tydlig utveckling mot internationell tidskriftspublicering som registreras som peer review under det att författandet av monografier och publikationer på svenska avtagit. Resultatet svarar mot tidigare studier (Kyvik 2003; Engels et al. 2012; Ossenblock et al. 2012; Hammarfelt & de Rijcke 2015; Ossenblock 2016) som identifierat förändringar i publiceringsmönster i relation till införandet av prestationsbaserad medelstildelning. I linje med Dahler-Larsen (2012) är det svårt att härleda de förändringar som framkom i den bibliometriska analysen till implementeringen av den nationella fördelningsmodellen då de är svåra att skilja från andra influenser såsom disciplinära normer och bredare internationella trender. Det kan emellertid konstateras att utvecklingen ligger helt i linje med de incitament som finns i den typen av utvärderingssystem.

8.3 Forskarnas bruk av prestationsmått i beslutsprocesser

Som framgått i föreliggande studie är det heterogena publiceringslandskap som återfinns inom de samhällsvetenskapliga vetenskapsområdena svårt att utvärdera med hjälp av bibliometriska indikatorer då dessa inte är tillräckligt väl utformade för att mäta forskningens faktiska genomslag. Likväl framgår det i undersökningen att forskare som sitter i Vetenskapsrådets beredningsgrupper och i lärarförslagsnämnderna gör bruk av kvantitativa metoder i bedömningen av ansökningar om forskningsmedel och vid utvärdering av kandidater vid tillsättning av tjänster. Även om det saknas riktlinjer för bruket av bibliometriska indikatorer i den här typen av utvärdering visade det sig under intervjuerna att prestationsmått nyttjas på ett informellt vis som ett screeningverktyg som hjälper forskarna att skapa sig en uppfattning om den sökandes meriter. Främst använder sig forskarna av etablerade (och ofta kritiserade) indikatorer såsom exempelvis h-index, Journal Impact Factor och norska listan vilket medför att de blir medskapande av det system de själva utvärderas i. I linje med vad tidigare studier gett uttryck för (Haddow &

Hammarfelt 2019; Reymert 2021) visade sig informanterna vara väl medvetna om att dessa indikatorer inte överensstämde med publiceringsmönster och traditionella utvärderingsmetoder inom deras egna områden. De ansåg emellertid att om prestationsindikatorer inte tillämpas kompromisslöst utan snarare översätts för att passa det lokala sammanhanget kan de, i samverkan med andra utvärderingsmetoder som tar hänsyn till publiceringstraditioner och forskningens genomslag i samhället, utgöra en viktig roll i bedömningen av enskilda forskare. Följden blir en heterogen och kontextberoende utbredning av mått som kan vara till hjälp i bedömningar av forskares prestationer.

8.4 Vidare forskning

En naturlig uppföljning till föreliggande studie skulle vara att göra en liknande undersökning som fokuserar på forskare och publiceringspraktiker inom respektive disciplin. En sådan undersökning skulle kunna tänkas utgå från ett empiriskt material där informanter hämtas från samtliga samhällsvetenskapliga vetenskapsfält och där disciplintillhörighet redovisas i anslutning till resultatet. Om en sådan studie väljer att komplettera den kvalitativa undersökningen med en bibliometrisk undersökning bör resultatet innehålla en analys som tittar på publikationer utifrån samtliga discipliner. Då samhällsvetenskaperna utgör ett heterogent forskningslandskap skulle en sådan studie göra det tydligare att se vilken påverkan prestationsbaserade utvärderingssystem har på de olika vetenskapsfälten. Likaså hade det varit intressant att genomföra en jämförande etnografisk studie mellan hur juniora och seniora forskare påverkas av forskningsutvärdering eller hur de förhåller sig till open access som normskifte i vetenskaplig publicering. I relation till indikatorer vore det intressant att titta på nya alternativa mått som mäter forskares nätverkande och genomslag i sociala medier för att sedan undersöka hur detta sedan spiller över i det vetenskapliga arbetet.

9. Referenser

- Aksnes, D. W., Langfeldt, L. & Wouters, P. (2019). Citations, Citation Indicators, and Research Quality: An Overview of Basic Concepts and Theories. *SAGE Open*, 9(1).
- Boulton, G. S. & Söderström, B. (red.) (2008). *RQ08: research quality assurance for the future: a quality review of research at Lund University 2007/08*. Lund: Lund University.
- Braun, T. (Ed). (2007). *The impact factor of scientific and scholarly journals: Its use and misuse in research evaluation* (Vol. 2, Part I and II). Akadémiai Kiadó: Scientometrics Guidebook Series.
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (Tredje uppl.). Stockholm: Liber.
- Cremonini, L., Horlings, E. & Hessels, L. K. (2017) Different Recipes for the Same Dish: Comparing Policies for Scientific Excellence across Different Countries. *Science and Public Policy*, 45(2) 232–245.
- Dahler-Larsen, P. (2007). Constitutive effects of performance indicator systems. I Saville Kushner & Norris Nigel (Red.), *Dilemmas of engagement: Evaluation and the new public management*, 10, 17–35. Amsterdam: JAI Press.
- Dahler-Larsen, P. (2011). *The evaluation society*. Stanford: Stanford University Press.
- Dahler-Larsen, P. (2012). Constitutive effects as a social accomplishment: A qualitative study of the political in testing. *Education Inquiry*, 3(2).
- Dahler-Larsen, P. (2014). Constitutive effects of performance indicators: Getting beyond unintended consequences. *Public Management Review*, 16(7), 969–986.

- Denvall, V., & Nordesjö, K. (2021). Bortom det instrumentella idealet. Om kunskapsanvändning i utvärderingssystem. I S. Linde & K. Svensson (Red.), *Välfärdens Aktörer. Utmaningar För Människor, Professioner Och Organisationer*, 101–130.
- Dnr A 10 S 2013/265 (2013). *Anvisningar för ansökan till läraranställning och ansökan om befordran*. Samhällsvetenskapliga fakultetsstyrelsen. Lunds universitet: Lund.
- DORA 2022. *Signers*. <https://sfedora.org/signers/> [2022-04-17].
- Engels, T. C., Ossenblok, T. L. & Spruyt, E. H. (2012). Changing publication patterns in the Social Sciences and Humanities, 2000–2009. *Scientometrics*, 93(2), 373–390.
- Engels, T. C., Istenič Starčič, A., Kulczycki, E., Pölönen, J. & Sivertsen, G. (2018). Are book publications disappearing from scholarly communication in the social sciences and humanities?. *Aslib Journal of Information Management*, 70(6), 592–607.
- Forskningskvalitetsutvärdering i Sverige (2014) Fokus: redovisning av ett regeringsuppdrag rörande modell för resursfördelning till universitet och högskolor innefattande sakkunniggranskning av forskningens kvalitet och relevans. Vetenskapsrådets rapporter 2014.
- Franssen, T. & De Rijcke, S. (2019). The Rise of Project Funding and Its Effects on the Social Structure of Academia. In F. Cannizzo & N. Osbaldiston (Eds.) *The Social Structures of Global Academia*, 144–161. Routledge: London.
- Fraumann, G. & Mutz, R. (2020). 3.4 The h-index. In R. Ball (Ed.), *Handbook Bibliometrics*, 169–178. Berlin, Boston: De Gruyter Saur.
- Garfield, E. (1963), *Citation indexes in sociological and historical research*. (Doctoral dissertation, University of Amer), 14, 289–291.
- Gingras, Y. (2016). *Bibliometrics and research evaluation: Uses and abuses*. Cambridge, MA: The MIT Press.

- Haddow, G., & Hammarfelt, B. (2019). Quality, impact, and quantification: Indicators and metrics use by social scientists. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 70(1), 16–26.
- Haider, J., & Åström, F. (2014). Tillit till forskningen och digitaliseringen av det vetenskapliga kommunikationssystemet: Peer review-processer och Open Access-publicering. I S. Larsson & P. Runeson (Red.), *DigiTrust: Tillit i det digitala: Tvärvetenskapliga perspektiv från ett forskningsprojekt*, 83–96. Pufendorfinstitutet, Lunds universitet.
- Hammarfelt, B. & de Rijcke, S. (2015). Accountability in Context: Effects of Research Evaluation Systems on Publication Practices, Disciplinary Norms and Individual Working Routines in the Faculty of Arts at Uppsala University. *Research Evaluation*, 24(1), 63–77.
- Hammarfelt, B., Nelhans, G., Eklund, P., & Åström, F. (2016). The heterogeneous landscape of bibliometric indicators: Evaluating models for allocating resources at Swedish universities. *Research Evaluation*, 25(3), 292–305.
- Hammarfelt, B. (2017). Four claims on research assessment and metric use in the humanities. *Bulletin of the Association for Information Science and Technology*, 43(5), 33–38.
- Hammarfelt, B., & Rushforth, A. D. (2017). Indicators as judgment devices: An empirical study of citizen bibliometrics in research evaluation. *Research Evaluation*, 26(3), 169–180.
- Hammarfelt, B., & Haddow, G. (2018). Conflicting measures and values: How humanities scholars in Australia and Sweden use and react to bibliometric indicators. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 69(7), 924–935.
- Hammarfelt, B. & Åström, F. (2020). 5.1 An Ecology of Measures and Indicators: Bibliometrics in Resource Allocation. In R. Ball (Ed.), *Handbook Bibliometrics*, 291–298. Berlin, Boston: De Gruyter Saur.

- Hicks, D. (2004), The four literatures of social science. In H.F. Moed, W. Glänzel, & U. Schmoch (Eds.), *Handbook of quantitative science and technology research*, 473–496. Dordrecht, The Netherlands: Kluwer Academic Publishers.
- Hicks, D., Wouters, P., Waltman, L., de Rijcke, S. and Rafols, I. (2015). The Leiden Manifesto for Research Metrics, *Nature*, 520, 429–31.
- Hirsch, J. E. (2005). An index to quantify an individual's scientific research output. *Proceedings of the National academy of Sciences*, 102(46), 16569–16572.
- Hjerm, M., Lindgren, S. & Nilsson, M. (2014). *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys*. (Andra [utökade och uppdaterade] uppl.). Malmö: Gleerup.
- Joelsson, E., Nelhans, G. & Helgesson, C-F. (2020). Hur värderas publiceringsmeriter i det svenska akademiska systemet? [Elektronisk resurs]. Kungliga biblioteket.
- Kulczycki, E., Engels, T. C., Pölönen, J., Bruun, K., Dušková, M., Guns, R., Nowotniak, R., Petr, M., Sivertsen, G., Istenič Starčič, A. & Zuccala, A. (2018). Publication patterns in the social sciences and humanities: evidence from eight European countries, *Scientometrics: An International Journal for all Quantitative Aspects of the Science of Science, Communication in Science and Science Policy*, 116(1), 463–486.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (Tredje uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Kyvik, S. (2003). Changing trends in publishing behaviour among university faculty, 1980-2000. *Scientometrics*, 58, 35–48.
- Leeuw, F. L. & Furubo, J-E. (2008). Evaluation systems: What are they and why study them? *Evaluation*, 14(2), 157–169.
- McKiernan, E. C., Schimanski, L. A., Muñoz Nieves, C., Matthias, L., Niles, M. T., & Alperin, J. P. (2019). Use of the Journal Impact Factor in academic review, promotion, and tenure evaluations. *eLife*, 8, e47338.

- Müller, R. (2014) Racing for What? Anticipation and Acceleration in the Work and Career Practices of Academic Life Science Postdocs. *Forum: Qualitative Social Research*, 15(3).
- Nelhans, G. (2013). *Citeringens praktiker. Det vetenskapliga publicerandet som teori, metod och forskningspolitik*. Göteborg: Humanistiska fakultetens reprocentral.
- Nelhans, G. & Eklund, P. (2015). Resursfördelningsmodeller på bibliometrisk grund vid ett urval svenska lärosäten. Borås: Högskolan i Borås.
- Nästesjö, J. (2021). Navigating Uncertainty: Early Career Academics and Practices of Appraisal Devices. *Minerva*, 59, 237–259.
- Ossenblok, T. L., Engels, T. C., & Sivertsen, G. (2012). The representation of the social sciences and humanities in the Web of Science—a comparison of publication patterns and incentive structures in Flanders and Norway (2005–9). *Research Evaluation*, 21(4), 280–290.
- Ossenblok, T. L. (2016). *Scientific communication in the social sciences and humanities: Analysis of publication and collaboration patterns in Flanders* (Doctoral dissertation, University of Antwerp).
- Piro, F. N. & Sivertsen, G. (2016). How can differences in international university rankings be explained? *Scientometrics*, 109(3), 2263–2278.
- Power, M. (1997). *The audit society: Rituals of verification*, Oxford University Press, Oxford.
- Proposition 2008/09:50 (2008). *Ett lyft för forskning*. Stockholm.
- Proposition 2013/14:1 (2013). *Budgetpropositionen för 2014*. (Vol. Utgiftsområde 16: Utbildning och universitetsforskning). Stockholm.
- Reymert, I. (2021) Bibliometrics in Academic Recruitment: A Screening Tool Rather than a Game Changer. *Minerva* 59, 53–78.
- Sandström, U. & Sandström, E. (2009). The field factor: towards a metric for academic institutions. *Research Evaluation*. 18(3), 243–250.

- Seglen, P.O. (1997). Citations and journal impact factors: questionable indicators of research quality. *Allergy*, 52, 1050–1056.
- Scholten, W., Franssen, T., van Drooge, L., De Rijcke, S., & Hessels, L. K. (2021). Funding for few, anticipation among all: effects of excellence funding on academic research groups. *Science and Public Policy*, 48(2), 265–275.
- SOU 2007:81 (2007). *Resurser för kvalitet: Slutbetänkande av Resursutredningen*. SOU 2007:81, Utbildningsdepartementet. Stockholm: Fritzes.
- Sugimoto, C. R. & Larivière, V. (2018). *Measuring research: what everyone needs to know*. New York, NY: Oxford University Press.
- Söderlind, J. (2020). A metric culture in academia: The influence of performance measurement on the academic culture of Swedish universities. Diss. (sammanfattning) Stockholm: Kungliga Tekniska Högskolan, 2020.
- van Leeuwen, T. N., van Wijk, E., & Wouters, P. F. (2016). Bibliometric analysis of output and impact based on CRIS data: A case study on the registered output of a Dutch university. *Scientometrics*, 106, 1–16.
- Whitley, R. (2000). *The intellectual and social organization of the sciences*. Oxford: Oxford University Press.
- Wilsdon, J., et al. (2015). *The Metric Tide: Report of the Independent Review of the Role of Metrics in Research Assessment and Management*. Sage Publications.
- Åsberg, R. (2001). Det finns inga kvalitativa metoder–och inga kvantitativa heller för den delen: Det kvalitativa-kvantitativa argumentets missvisande retorik. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 6(4), 270–270.